

Bakalářská práce

Cestovní ruch a jeho vliv na rozvoj Českého ráje

Studijní program:

B0488A050006 Mezinárodní ekonomické vzta-
hy

Studijní obor:

Cestovní ruch

Autor práce:

Jan Šimůnek

Vedoucí práce:

Ing. Inka Teschinská
Katedra ekonomie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Cestovní ruch a jeho vliv na rozvoj Českého ráje

<i>Jméno a příjmení:</i>	Jan Šimůnek
<i>Osobní číslo:</i>	E20000123
<i>Studijní program:</i>	B0488A050006 Mezinárodní ekonomické vzta- hy
<i>Specializace:</i>	Cestovní ruch
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra ekonomie
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných otázek.
2. Teoretická východiska – destinační management, udržitelnost v cestovním ruchu.
3. Charakteristika vybraného regionu – Český ráj.
4. Návrhy nástrojů udržitelnosti pro Český ráj.
5. Formulace závěrů, doporučení a návrhy řešení.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

Jazyk práce:

min. 30 normostran

tištěná/elektronická

čeština

Seznam odborné literatury:

- GEORGE, Richard, 2021. *Marketing tourism and hospitality: concepts and cases*. Cham: Palgrave Macmillan. ISBN 978-3-030-64110-8.
- HOLEŠINSKÁ, Andrea, 2012. *Destinační management jako nástroj regionální politiky cestovního ruchu*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. ISBN 978-80-210-5847-7.
- KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4603-6.
- PÁSKOVÁ, Martina, 2014. *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-329-1.
- ZELENKA, Josef, Martina PÁSKOVÁ a Martina HUSÁKOVÁ, 2015. *Aplikace umělé inteligence, kognitivní vědy a informačních a komunikačních technologií v udržitelném cestovním ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-536-3.
- PROQUEST, 2022. *Databáze článků ProQuest* [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2022-09-30]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz/>

Vedoucí práce:

Ing. Inka Teschinská

Katedra ekonomie

Datum zadání práce:

1. listopadu 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 31. srpna 2024

doc. Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Ing. Pavla Bednářová,
Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. listopadu 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Cestovní ruch a jeho vliv na rozvoj Českého ráje

Anotace

Předkládaná práce se zabývá vlastními návrhy nástrojů pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji. Teoretická část se zaměřuje na témata (destinační management, certifikace organizací destinačního managementu, životní cyklus destinace, udržitelný cestovní ruch, vymezení regionu Český ráj, typologie cestovního ruchu a udržitelný cestovní ruch v Českém ráji)

Praktická část bakalářské práce je rozdělena na dvě části. První část se zabývá polostrukturovaným rozhovorem pracovníků AOPK, Český ráj panem Petrem Kořínkem, krajinným ekologem, oddělení správy chráněné krajinné oblasti Český ráj a Mgr. Janem Višinským, botanikem, oddělení správy chráněné krajinné oblasti Český ráj. Druhá část je věnována čtyřem vlastním návrhům nástrojů pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji (sdílené automobily pro Český ráj, projekt poznej faunu a flóru v Českém ráji, propagace Příhrazských a Klokočských skal, řešení parkovacích míst v Českém ráji).

Klíčová slova

Český ráj, návrhy nástrojů, rozhovor, udržitelný cestovní ruch

Tourism and Its influence on the development of the Bohemian Paradise region

Annotation

This thesis deals with the own proposal of tools for sustainable tourism in the Bohemian Paradise. The theoretical part focuses on the following topics (destination management, certification of destination management organizations, destination life cycle, sustainable tourism, definition of the Bohemian Paradise region, tourism typology and sustainable tourism in the Bohemian Paradise

The practical part of the bachelor thesis is divided into two parts. The first part deals with a semi-structured interview of the AOPK, Bohemian Paradise staff Mr. Petr Kořínek, landscape ecologist, department of administration of the Bohemian Paradise protected landscape area and Mgr. Jan Višínský, botanist, department of administration of the Bohemian Paradise protected landscape area. The second part is devoted to four own proposals of tools for sustainable tourism in the Bohemian Paradise (car-sharing for the Bohemian Paradise, the project get to know the fauna and flora in the Bohemian Paradise, promotion of Příhrazské and Klokočské rocks, parking solutions in the Bohemian Paradise).

Key words

Bohemian Paradise, tool proposals, interview, sustainable tourism

Obsah

Seznam ilustrací.....	11
Seznam tabulek.....	12
Seznam zkratk.....	13
Úvod.....	14
1. Destinační management.....	15
1.1 Definice destinačního managementu	15
1.2 Kategorizace organizací destinačního managementu v ČR.....	15
1.3 Partnerství v destinaci.....	16
2. Certifikace organizací destinačního managementu.....	18
2.1. Certifikační komise - organizační zajištění.....	19
3. Životní cyklus destinace.....	20
3.1 Fáze objevení.....	21
3.2 Fáze vtažení.....	21
3.3 Fáze rozvoje.....	22
3.4 Fáze konsolidace.....	23
3.5 Fáze Stagnace.....	23
3.6 Fáze poststagnace.....	24
4. Udržitelný CR.....	25
4.1 Definice udržitelného CR.....	25
4.2 Působení CR na prostředí destinace.....	27
4.3 negativní vlivy CR.....	28
4.3.1 Emise.....	28
4.3.2 Eroze.....	29
4.3.3 Dopady turismu na skalní města Českého ráje a PR Apolena.....	29
4.3.4 Optimalizace dopadů CR v Českém ráji.....	30
4.4 Pozitivní vlivy CR na životní prostředí.....	32
4.5 Pozitivní vlivy CR - strážci přírody	32
4.6 Vlivy CR na sociokulturní prostředí.....	33
4.7 Kulturní efekty.....	34
4.8 Ekonomické a infrastrukturální efekty.....	35
4.9 Urbanistické efekty.....	36
4.10 Sociální efekty.....	36
5. Vymezení regionu Českého ráje.....	38
5.1 Region Český ráj.....	38
5.2 Hruboskalsko.....	39

5.3 Maloskalsko.....	40
5.4 Prachovské skály.....	41
5.5 Příhrazské skály.....	42
5.6 Klokočské skály.....	43
5.7 Řeka Jizera.....	44
6. Typologie cestovního ruchu.....	45
6.1 Venkovský cestovní ruch	45
6.2 Venkovský cestovní ruch v Českém ráji.....	46
6.2.1 Agroturistika a ekoagroturistika.....	46
6.3 Horolezectví.....	47
6.3.1 Horolezectví v CHKO Český ráj.....	47
6.3.2 Navržená opatření v horolezectví v Českém ráji.....	48
7. Udržitelný cestovní ruch v Českém ráji.....	50
8. Rozhovor s pracovníky AOPK, Český ráj.....	51
8.1 Polostrukturovaný rozhovor.....	53
8.2 Výsledky rozhovoru.....	58
9. Vlastní návrhy pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji.....	60
9.1 Sdílené automobily pro Český ráj.....	60
9.2 Projekt poznej faunu a flóru v Českém ráji.....	61
9.3 Propagace Příhrazských a Klokočských skal.....	63
9.4 Řešení parkovacích míst v Českém ráji.....	64
Závěr.....	65
Seznam použité literatury.....	67

Seznam ilustrací

Ilustrace 1: Životní cyklus destinace.....	21
Ilustrace 2: Mariánská vyhlídka, Hruboskalsko.....	39
Ilustrace 3: Suché skály, Maloskalsko.....	40
Ilustrace 4: Prachovské skály.....	41
Ilustrace 5: Skalní oblouk, Příhrazské skály.....	42
Ilustrace 6: Betlémské skály se sloními hřbety, Klokočské skály.....	43

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kategorie DMO a jeho výše poplatku za certifikaci.....	19
Tabulka 2: Rozdíly mezi masovým a šetrným/udržitelným cestovním ruchem.....	27

Seznam zkratek

AOPK - Agentura ochrany přírody a krajiny

CR - Cestovní ruch

ČHS - Český horolezecký svaz

ČSKS - Český systém kvality služeb

DMO - Organizace destinačního managementu

CHKO - Chráněná krajinná oblast

MMR - Ministerstvo pro místní rozvoj

MZCHÚ - Maloplošná zvláště chráněná území

MZP - Ministerstvo životního prostředí

PR - Přírodní rezervace

SČR - Sdružení Český ráj

SCHKO - Správa chráněných krajinných oblastí

UNWTO - Světová organizace cestovního ruchu

USA - Spojené státy americké

ŽP - Životní prostředí

Úvod

Udržitelný cestovní ruch je fenomén a stal se důležitou součástí agend subjektů působících v tomto odvětví. Každý ze subjektů přistupuje k udržitelnosti jinak a velkou roli hraje o jaký typ subjektů se jedná (ubytovací zařízení a stravovací, cestovní kanceláře či agentury), dále v jaké zemi se nachází či jakými finančními prostředky disponují. Hlavním úkolem celého společenství by měl být trvalý udržitelný cestovní ruch, který bude mít kladný dopad na rozvoj určité lokality, oblasti či regionu.

Samotné dopady cestovního ruchu mohou být v konečném důsledku pozitivní nebo negativní. Mezi pozitivní dopady se řadí růst příjmů, zkvalitnění infrastruktury či nárůst investic. Naopak mezi negativní dopady patří poškozování přírodních a kulturních hodnot, turistické znečištění (emise, odpady) a eroze (Pásková, 2014).

V teoretické části jsou nejprve rozebrány pojmy týkající se destinačního managementu. Následující kapitola se zabývá životním cyklem destinace a jeho jednotlivých fází. Čtvrtá kapitola je zaměřena na udržitelný cestovní ruch. Pátá kapitola vymezuje region Český ráj. V předposlední kapitole jsou definovány specifické formy cestovního ruchu v Českém ráji. Poslední kapitola teoretické části je věnována tématu udržitelného cestovního ruchu v Českém ráji.

V praktické části je definován cíl bakalářské práce, a to navržení vlastních nástrojů pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji (sdílené automobily pro Český ráj, projekt poznej faunu a flóru v Českém ráji, propagace Příhrazských a Klokočských skal, řešení parkovacích míst v Českém ráji), které budou mít kladný dopad na rozvoj regionu. Jednotlivé Vlastní nástroje byly vytvořeny na základě polostrukturovaného rozhovoru s dvěma pracovníky AOPK, Český ráj panem Petrem Kořínkem, krajinným ekologem a Mgr. Janem Višinským, botanikem.

1. Destinační management

První část bakalářské práce se zabývá pojmu destinačního managementu (definice destinačního managementu, kategorizace organizací destinačního managementu v ČR a partnerství v destinaci)

1.1 Definice destinačního managementu

Cestovní ruch v turistické oblasti je řízen prostřednictvím destinačního managementu. Destinační management je definován jako praktická nauka, jak zvládnout rozvíjet destinaci tak, aby byla konkurenceschopná a udržitelná. „*Za tímto účelem jsou procesy destinačního managementu založeny na kooperaci mezi jednotlivými zainteresovanými aktéry cestovního ruchu, na koordinaci v oblasti plánování, organizování a rozhodování v destinaci, a především na intenzivní vzájemné komunikaci*” (Holešinská, 2022, s. 132). Předmětem destinačního managementu není řízení firmy, ale destinace, která se vyznačuje určitými typickými charakteristikami. Destinace je sama o sobě vlastním produktem, který nabízí přírodní a kulturní atraktivity a zároveň i konkurenční jednotku (nabídky jednotlivých aktérů cestovního ruchu). Z tohoto důvodu musí být strategicky řízená (Holešinská, 2022).

1.2 Kategorizace organizací destinačního managementu v ČR

Jedná se o proces, na jehož základě probíhá pro potřeby certifikace rozdělení jednotlivých DMO do jednotlivých kategorií. Byla vytvořena za účelem certifikace DMO a je zpracována ve formě normy, která definuje minimální požadavky na činnost DMO. Hlavním cílem kategorizace je zkvalitnit výkon a efektivitu činností v oblasti destinačního managementu v ČR a přispět i ke zvýšení kvality a efektivity marketingových aktivit na domácím a zahraničním trhu. Dosáhnutí cílů dojde prostřednictvím vytvoření pravidel pro činnost organizací destinačního managementu (Chaloupka, et al. 2017).

Kategorizační systém v rámci ČR je čtyřúrovňový. Tvoří ho národní, krajská, oblastní a lokální DMO. Systémy vychází především z územní působnosti, charakteru a zaměření těchto společností. Subjekty, které jsou součástí kategorizace jsou: Ministerstvo pro místní rozvoj, Agentura CzechTourism a jednotlivé kraje. MMR je ústředním orgánem státní správy, který na základě svěřených kompetencí garantuje platnost kategorizace.

Agentura CzechTourism je pověřena MMR výkonem všech činností souvisejících s kategorizací. Je odpovědná za její následnou podporu a rozvoj. Krajům jako vyšším územním samosprávným celkům jsou svěřeny vybrané kompetence, které v samostatné působnosti zahrnují rovněž rozvoj cestovního ruchu na svém území (Chaloupka, et al. 2017).

1.3 Partnerství v destinaci

Partner v destinaci je subjekt, který je členem DMO, nebo se podílí na její činnosti. Vložil vklad, příspěvek, službu či produkt ve prospěch činnosti DMO za účelem očekávaných přínosů z její činnosti. V případě plnění prostřednictvím poskytnutí finančního příspěvku nebo vkladu do určitého fondu turismu je prokázáno na základě předložení dokladu s uvedením, že takové plnění se uskutečnilo v plné formě. Partnerství v případě podílení na činnosti DMO formou spolupráce dílčích služeb či produktu bude doložen písemným záznamem o realizaci takového plnění (Chaloupka, et al., 2017).

Elementárním důvodem vzniku spolupráce je nemožnost uspokojení všech potřeb zákazníka od jednoho určitého subjektu v destinaci. Každý ze subjektů je zaměřen na něco jiného, a soustředí se tedy jen na své silné stránky, ze kterých profituje. Aby návštěvníkovi byly poskytnuty všechny služby, je proto nutné se spojit s dalšími subjekty, které mu poskytnou své služby (Štemberková, 2019).

Kvalita turistického produktu je odvozena od schopnosti spolupráce mezi jednotlivými poskytovateli služeb. Zákazník totiž vnímá produkt jako komplexní balíček a zajímá ho jeho pestrost, kvalita a pohotovost, s jakou ho může obdržet. Spolupráce je z jedním principů při realizaci udržitelného rozvoje cestovního ruchu v oblasti mezi soukromou, veřejnou sférou a rezidenty. Hlavním bodem spolupráce je vznik na základě dobrovolnosti a všechny subjekty sídlící v destinaci nejsou automaticky součástí kooperace. Problémy mohou nastat z rozdílnosti zájmů veřejného a soukromého sektoru. Zástupci veřejného sektoru (CzechTourism, Asociace hotelů a restaurací, Asociace cestovních kanceláří, asociace organizací cestovního ruchu) si totiž kladou za svůj primární cíl naplňování veřejného zájmu, zatímco aktéři soukromého sektoru

(cestovní kanceláře a agentury), ubytovací, stravovací zařízení, cestovní chtějí maximalizovat svůj zisk (Štemberková, 2019).

2. Certifikace organizací destinačního managementu

Jedná se o nezávislý a nestranný proces, na jehož základě je ověřována míra shody a naplnění požadavků a kritérií, které jsou stanoveny technickým předpokladem organizace destinačního managementu. Hlavním cílem certifikace je zkvalitnění výkonu a efektivity činností v oblasti destinačního managementu a přispění ke zvýšení kvality a efektivity realizovaných marketingových aktivit (Chaloupka, et al. 2017).

Požadavky na certifikaci jsou následující: přijatelnost, která se týká právní formy a velikosti, kvalitativní (strategické plánování, produkty, marketingové aktivity destinace), rozvojové (spokojenost, vzdělání v destinaci). Požadavky jsou definovány tak, aby co v nejlepším případě zohledňovaly rozdílné předpoklady a potenciál cestovního ruchu v ČR (Chaloupka, et al. 2017).

Kompletní proces certifikace zajišťuje národní agentura CzechTourism. Certifikaci mohou získat pouze vymezené kategorie DMO a to: krajské, oblastní a lokální. Pro kategorii IV Národní DMO stanovuje požadavky na činnost Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které pravidelně vyhodnocuje její činnost (Chaloupka, et al. 2017).

V níže uvedené tabulce 1 jsou uvedeny kategorie DMO a jeho výše poplatku za certifikaci

Tabulka 1: *Kategorie DMO a jeho výše poplatku za certifikaci*

Kategorie DMO	Výše poplatku za certifikaci	Pilotní období certifikaci
Lokální destinační společnost	7 500,00 Kč	0,00 Kč
Oblastní destinační společnost	15 000,00 Kč	0,00 Kč
Krajská destinační společnost	20 000,00 Kč	0,00 Kč

Zdroj: Chaloupka, et al. 2017, s. 15

2.1. Certifikační komise - organizační zajištění

Hlavní náplní certifikační komise je návrh o udělení či neudělení certifikace žadatele. Další náplní je například návrh na odebrání certifikace, návrh na změnu kategorie oblastní/lokální DMO, stížnosti zainteresované strany (člen DMO, MMR, kraj) na způsob práce certifikované DMO či ostatní záležitosti souvisejících s procesem certifikace. Členové certifikační komise jsou jmenováni ředitelem agentury CzechTourism a jsou voleni na období 3 let. Počet členů certifikační komise je stanoven na 7 členů. Členem může být jen fyzická osoba, která nemůže být zastupitelná (Chaloupka, et al. 2017).

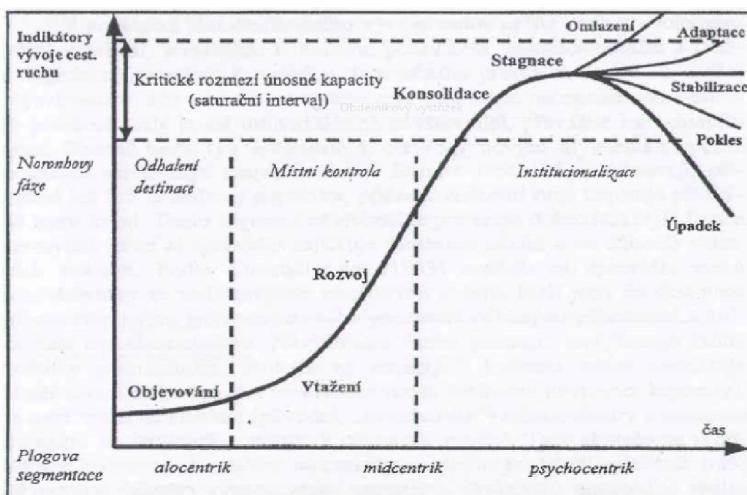
O jednotlivých úkonech rozhoduje certifikační komise nadpoloviční většinou všech svých přítomných hlasů. V mimořádných situacích může rozhodovat i korespondenčně. Na návrh MMR a CzechTourism si je povinná zvolit svého předsedu, který řídí její jednání. Člen certifikační komise může být odvolán ředitelem agentury CzechTourism jen za předpokladu souhlasu MMR (Chaloupka, et al. 2017).

3. Životní cyklus destinace

V průběhu času se destinace postupně mění, vyvíjí a právě všeobecné zákonitosti tohoto vývoje a změn zachycuje model životního cyklu destinace. Křivka životního cyklu destinace podchycuje vývoje hodnot základních ukazatelů vývoje potenciálu, stavu a dopadů efektů na cestovní ruch v destinaci. Jedná se ve většině případů o vývoj hodnoty únosné kapacity území pro rozvoj cestovního ruchu, objemu návštěvnosti, segmentační struktury zejména z hlediska vzorce časoprostorového a spotřebního chování typického návštěvníka (Malinská, 2016).

V této bakalářské práci je použit Butlerův model životního cyklu destinace, který je doplněn o Plogovu segmentaci návštěvníků. Model je využit z důvodu dobré srozumitelnosti a podrobností se v něm vyskytujících. (Malinská, 2016).

Na ilustraci 1 je možné vidět zobrazení životního cyklu destinace a jeho jednotlivé fáze (objevování, vtažení, rozvoj, konsolidace, stagnace, poststagnace - omlazení, adaptace, stabilizace, pokles, úpadek). Dále je z ilustrace 1 patrné, že křivka znázorňuje závislost indikátorů vývoje cestovního ruchu (svislá osa) na čase (vodorovná osa). Mezi indikátory vývoje cestovního ruchu se řadí například: růst počtu návštěvníků, průměrné výdaje návštěvníků nebo také intenzita a způsob propagace (Malinská, 2016).

Ilustrace 1: Životní cyklus destinace
Zdroj: Malinská, 2016, s. 9

3.1 Fáze objevení

Jedná se o počáteční fázi, kdy do destinace přichází nepravidelné množství individuálních návštěvníků. Typ návštěvníka je dobrodruh, který je otevřený novým myšlenkám a je přitahován do destinace určitou jedinečností a autenticitou. V objevitelské fázi v destinaci není dostatečně vyvinutá infrastruktura cestovního ruchu a kontakt návštěvníků s místními obyvateli je velmi intenzivní. Z obr. 1 vyplývá, že podle Plogovy segmentace je návštěvník v této fázi označován jako alocentrik. Tento typ návštěvníka má zájem poznávat jazyk, místní kulturu a místními obyvateli je příznivě přijímán (Malinská, 2016). Na fyzickou strukturu a sociální prostředí (ekonomický a společenský život místních obyvatel) destinace mají alocentričtí návštěvníci výrazně malý vliv, ale zprostředkováním své zkušenosti dávají rozhodující impuls pro zvyšování návštěvnosti destinace náročnějším segmentům, které vyhledávají relativně větší komfort a jistotu (Pásková, 2014).

3.2 Fáze vtažení

Ve druhé fázi dochází k výraznému nárůstu objemu a pravidelnosti návštěvnosti destinace a někteří místní obyvatelé se začínají realizovat v podnikání v cestovním ruchu. „Poskytují služby a vybavenost obecně, převážně, či dokonce výlučně pro návštěvníky“ (Pásková, 2014, s. 97). Iniciativa místních v destinaci tedy vzroste přímo úměrně se zvyšujícím se

nárokům návštěvníků. Postupným časem dochází také ke změně typu návštěvníka, kdy z objevitele se stává návštěvník s jistými mezocentrickými rysy dle Plogovy segmentace.

Kontakt mezi návštěvníky a místními obyvateli je stále velmi intenzivní, avšak dochází k postupné komercializaci. V této fázi se postupně formuje propagace cestovního ruchu a začínají vznikat i zdrojové oblasti destinace. Samotná destinace se začíná vyznačovat atributem sezónnosti a začínají se projevovat změny v místní sociální struktuře, zejména vzrůstající rozdíl mezi obyvateli vtaženými do procesu rozvoje cestovního ruchu a zbytkem populace (Pásková, 2014).

3.3 Fáze rozvoje

Ve fázi rozvoje destinace disponuje velmi dobře vymezeným okruhem zdrojových oblastí, formovaným do jisté míry důraznou propagací cestovního ruchu v těchto oblastech. S postupem času v této fázi ztrácejí kontrolu místní obyvatelé nad rozvojem cestovního ruchu. Dochází i k takovým případům, kdy některá místní provozovaná zařízení cestovního ruchu jsou vytlačena většími, sofistikovanějšími a modernějšími zařízeními, které jsou provozovány vnějšími subjekty. Tyto případy se týkají především ubytovacích kapacit (Pásková, 2014).

K výrazným změnám dochází také u fyzického vzhledu území, kdy jsou vidět znatelné změny a zpravidla ne všechny jsou přijímány všemi místními obyvateli. Masový a vnější rozvoj cestovního ruchu s sebou přináší významné dopady na ekonomické, fyzické, ekologické, socio-kulturní i percepční prostředí. Ve fázi rozvoje je nezbytné, aby docházelo k systematickému plánování rozvoje cestovního ruchu na úrovni lokální, regionální a národní z důvodu kontroly všech nejvážnějších stávajících i potenciálních problémů (Pásková, 2014).

Počet návštěvníků v této fázi dosahuje nejvyšších hodnot ze všech fází. V hlavní sezóně počty návštěvníků převyšují počet místních obyvatel a typický je masový cestovní ruch a vysoká diverzifikace nabídky pro turisty. Celková kontrola rozvoje přechází k zahraničním podnikatelům a zvyšující se nároky na standard služeb a vybavení vedou k importu různých surovin, materiálů a sezónní síly. Díky nárůstu počtu návštěvníků a tím souvisejícím vyšším potřebám dochází k rozvoji v destinaci i

dříve se nevyskytujících služeb (prádelny, fitness centra), ale také sportovních a kulturně zábavních služeb. Jak je na obr. 1 patrné, dochází také ke změně typu návštěvníka podle Plogovy segmentace na midcentrika (Pásková, 2014).

3.4 Fáze konsolidace

Ve fázi konsolidace dochází k jasnému zpomalování tempa růstu návštěvnosti, i když absolutní počet návštěvníků stále roste a celkový denní počet návštěvníků v sezóně převyšuje počet stálých obyvatel. Aktivity cestovního ruchu jsou pro destinaci životně důležité z hlediska příjmů i zaměstnanosti. Dále v destinaci se začínají objevovat pobočky významných hotelových i pohostinských řetězců ze zahraničí a díky působí těchto poboček vzniká malé množství místních provozoven (Pásková, 2014).

Marketing a propagace nabývají na obrátkách a vyznačují se snahou prodloužením se návštěvnické sezóny i zdrojové oblasti destinace. Typický je masový cestovní ruch a u návštěvníka převažuje typ bez zájmu o reálný život místních obyvatel. Návštěvníci v této fázi mají psychocentrické rysy. Vysoký počet návštěvníků a službám jim poskytujícím, vzbuzuje čím dál tím větší nespokojenost u místních obyvatel, zejména těch, kteří z cestovního ruchu nijak neprofitují.

3.5 Fáze Stagnace

Předposlední vývojová fáze stagnace je nejvíce kritická z celého cyklu. Dochází k naplnění únosné kapacity, počet návštěvníků dosahuje svého maxima a průměrná délka pobytu a průměrná útrata návštěvníků zpravidla vykazují klesající tendenci (Pásková, 2014).

Management destinace a další subjekty zainteresované v cestovním ruchu se spoléhají na zavedenou klientelu a zaměřují se na specifický cestovní ruch (konferenční). Ubytovací kapacita nebývá po celý rok plně využita a musí být vynaloženo značné úsilí k udržení i tohoto stupně návštěvnosti. Přírodní a autentické kulturní atraktivity jsou postupným časem vytlačovány uměle vytvořenými atrakcemi. Atraktivnost destinace spojená s její původností proto klesá a destinace je vyhledávána návštěvníky, kteří vykazují charakteristiky jako kvazipsychocentricki, pro které autenticita destinace

nepředstavuje klíčovou motivaci k její návštěvě. Postoj místních obyvatel k tomuto typu návštěvníků je negativní, a o celkovém rozvoji cestovního ruchu mají až antagonistický postoj (Pásková, 2014).

V této fázi se zhoršení týká i angažovaných obyvatel v cestovním ruchu, neboť přínosy z cestovního ruchu se rychle snižují, zatímco nežádoucí vlivy vysoké návštěvnosti na prostředí destinace narůstají (Pásková, 2014).

3.6 Fáze poststagnace

Poslední fáze životního cyklu destinace je značně závislá na předchozím vývoji, a to zejména na průběhu stagnační fáze. Podle obr. 1 může nastat pět různých variant dalšího směřování destinace (fáze úpadku, poklesu, stabilizace, adaptace a omlazení). První a poslední možnost (úpadek a omlazení) jsou extrémní případy vyskytující se zřídka. První extrémní alternativa fáze úpadku nastává v důsledku vyčerpání zdrojů destinace, značného poklesu kvality životního prostředí či v důsledku válečných a přírodních katastrof (Malinská, 2016).

Fáze poklesu se vyznačuje postupným snižováním návštěvnosti, což bývá zapříčiněno překročením únosné kapacity území a také nedostatečným investováním do infrastruktury cestovního ruchu. Fáze stabilizace nastává v momentě, kdy se destinace dokázala vyrovnat s předcházejícím poklesem a následně je schopna udržet si stabilní úroveň návštěvnosti. K dosažení této alternativy je zapotřebí dostatek promyšlených změn ze strany destinačního managementu. Fáze adaptace nastává v případě, že rozvoj cestovního ruchu bude určitým způsobem upravován a přizpůsoben únosné kapacitě území (Malinská, 2016).

Za předpokladu zachování primárních zdrojů cestovního ruchu může za určitých okolností vzrůst návštěvnost destinace. Druhá extrémní alternativa fáze omlazení se vyznačuje marginálními změnami provedenými destinačním managementem, které vedou k celkové změně image dané destinace. Základem změn může být například využití jedinečnosti změny nebo možnosti k celoročnímu průběhu cestovního ruchu. Touto fází se celý cyklus uzavírá, protože začíná úplně nový životní cyklus destinace (Malinská, 2016).

4. Udržitelný CR

Čtvrtá kapitola se zabývá udržitelným cestovním ruchem. V jednotlivých podkapitolách dochází k vysvětlení definice udržitelného cestovního ruchu, vymezením pozitivních a negativních vlivů cestovního ruchu a efektů, které působí na cestovní ruch pozitivně i negativně.

4.1 Definice udržitelného CR

Podle Světové organizace (UNWTO, 2023) je udržitelný cestovní ruch definován jako: *„Rozvoj cestovního ruchu, který uspokojuje potřeby současných návštěvníků a destinací a zároveň chrání a zvyšuje tyto možnosti do budoucna“*. Celkový rozvoj udržitelného cestovního ruchu má vést k řízení všech zdrojů tak, aby byly uspokojeny ekonomické, sociální a estetické potřeby při zachování kulturní integrity, ekologických procesů, biologické různorodosti a procesů, které umožňují život.

Základní cíle pro udržitelný cestovní ruch jsou definovány globálním etickým kodexem cestovního ruchu mezinárodní organizace OSN pro cestovní ruch. Globální etický kodex cestovního ruchu shrnuje zásady chování podnikatelů i návštěvníků v cestovním ruchu a klade velký důraz na dodržování udržitelného cestovního ruchu. Definuje také právo každého člověka na cestování, svobodný pohyb turistů či práva pracovníků a podnikatelů v cestovním ruchu (eden-czechtourism.cz, 2023).

Produkty udržitelného cestovního ruchu fungují v souladu s místním životním prostředím, společností a kulturou tak, aby z nich životní prostředí, společnost a kultura měly užitek, a aby se nestaly obětí rozvoje cestovního ruchu. Udržitelný cestovní ruch se může chápat i jako cestovní ruch, kdy aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru. K ovlivnění jako celku dojde pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně a negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru (Kotíková, 2013).

Projekt národní agentury EDEN-CZECHTOURISM (2023) sestavil devět bodů k tématu jak cestovat zodpovědně. Body k zodpovědnému cestování jsou následující:

1. Respektujte lokální kulturu, obyvatele, jejich zvyky a tradice. Informujte se o těchto zvycích ještě před cestou. Vždy se upozorněte před focení nebo točením videa o tom, zda to není v rozporu s místní kulturou, zvyky nebo názory.
2. Šetrně a zodpovědně přistupujte k místnímu přírodnímu bohatství, především v přetížených lokalitách destinačních cílů. Neplývejte energiemi a vodou.
3. Šetrně a s respektem přistupujte k hmotnému kulturnímu dědictví lokality.
4. Pokud možno využívejte hromadnou dopravu nebo bezuhlíkovou formu dopravy k zmírnění negativního dopadu životního prostředí. Sledujte svou uhlíkovou stopu.
5. Vyhazujte a třídte odpad. V lepším případě využívat ekologické nebo vratné obaly. Udržujte čistotu na navštívených místech.
6. Podpořte místní produkty a ručně vyráběné výrobky jako podporu místním obyvatelům.
7. Co nejvíce využívejte ubytovací a gastronomické zařízení patřící místním obyvatelům.
8. Respektujte lokální kulturu, obyvatele, jejich zvyky a tradice. Informujte se o těchto zvycích ještě před cestou. Vždy se upozorněte před focení nebo točením videa o tom, zda to není v rozporu s místní kulturou, zvyky nebo názory.
9. Šetrně a zodpovědně přistupujte k místnímu přírodnímu bohatství, především v přetížených lokalitách destinačních cílů. Neplývejte energiemi a vodou

V tabulce 2 vytvořené podle Kotíkové (2013), jsou zobrazeny rozdíly mezi masovým a šetrným/udržitelným cestovním ruchem

Tabulka 2: *Rozdíly mezi masovým a šetrným/udržitelným cestovním ruchem*

Masový cestovní ruch	Šetrný/udržitelný cestovní ruch
zahraniční investice	domácí, místní investice
zahraniční management	domácí, místní management
velkokapacitní objekty	malá ubytovací zařízení
velká koncentrace na jednom místě	rozptýlení v krajině
pevný program	spontánní aktivity
pohodlný, pasivní	náročný, aktivní
importovaný životní styl	„místní“ životní styl

Zdroj: Kotíková, 2013, s. 60

4.2 Působení CR na prostředí destinace

Cestovní ruch nepůsobí jen na prostředí samotné destinace, ale také na tranzitní oblasti (koridory a uzlové body) a na zdrojové (z hlediska trhu cestovního ruchu) oblasti generující návštěvníky. Z pohledu vztahu zdrojové oblasti a samotné destinace jsou si vztahy velmi blízké, neboť téměř každá destinace je zároveň zdrojovou oblastí (Pásková, 2014).

Existuje šest základních dimenzí geografického prostředí destinace, v níž cestovní ruch působí: fyzická, ekologická, ekonomická, institucionální, socio-kulturní a psychologická. Charakter a intenzita efektů ve významné míře vyvolaných v daném prostředí destinace rozvojem cestovního ruchu a vnímání těchto efektů jsou ovlivňovány mnoha faktory, které jsou v zahraničí již delší dobu pečlivě studovány (Pásková, 2014).

4.3 negativní vlivy CR

Neregulovaný cestovní ruch může způsobit významné škody životnímu prostředí, pokud dochází k nešetrné formě, nadměrné intenzitě a nadměrnému rozvoji. Poté dochází zejména ke spotřebě neobnovitelných a jedinečných zdrojů. Tento nežádoucí projev, který způsobuje neregulovaný rozvoj cestovního ruchu bývá často označován jako „efekt turistické pasti.“ Jedná se o situaci, kdy díky existenci tržních externalit nepracují autoregulační mechanismy tržního systému tak, jak by měly (Pásková, 2014).

Nežádoucí dopady cestovního ruchu se netýkají jen exotických destinací a destinací s vysokou návštěvností. Jedná se i o destinace, kde cestovní ruch tvoří významnější podíl celkových lidských aktivit, dále pro destinace s křehkými ekosystémy či destinace se zranitelným společenským systémem místních komunit, jejichž životní styl se často výrazným způsobem liší od životního stylu návštěvníků (Pásková, 2014).

4.3.1 Emise

Jako emise se rozumí proces uvolňování látek nebo energií (pevných, kapalných, plyných, aerosolových emisí), uvolňovaných ze zdrojů znečištění do složek životního prostředí (nejčastěji úžeji do ovzduší). Cestovní ruch se podílí na emisích přímo (zejména silniční a letecká doprava, off-road cestovní ruch, noční lyžování, provoz zábavních a zimních středisek) a nepřímo, neboť spotřebovává při výstavbě a provozu určitého zařízení cestovního ruchu a provozu dopravních prostředků zdroje, při jejichž produkci a likvidaci vznikají následné emise (elektrická energie, stavební a konstrukční materiál) (Pásková, 2014).

Emisemi skleníkových plynů (oxid uhličitý, freony, vodní pára a metan) do atmosféry přispívá rozvoj cestovního ruchu ke globálnímu oteplování. K úniku těchto plynů dochází například v rámci dopravy, vytápění, chlazení, zpevnování přírodních povrchů a odlesňování pro výstavbu zařízení pro cestovní ruch. Díky emisemi oxidů dusíku, které produkují moderní dopravní letadla ve vysokých vrstvách atmosféry dochází k narušování ozónové vrstvy chránící biosféru před škodlivým krátkovlnným UV zářením (Pásková, 2014).

„Specifickým projevem vysoké koncentrace znečišťujících látek v ovzduší v kombinaci s určitými klimatickými podmínkami je vznik smogu“ (Pásková, 2014 s. 56). Nedostatečná regulační

politika cestovního ruchu (mimosezónních slev, stimulací k využívání veřejné, zejména autobusové a železniční dopravy) do určitých míst, určitého času a k určitému způsobu cestování výrazně přispívá ke vzniku nežádoucích smogových situací, zejména při hromadných odjezdech a příjezdech na dovolenou. Cestovní ruch také výrazně přispívá k znečišťování povrchových i podzemních vod, a to důsledkem provozu zařízení cestovního ruchu, tak i samotnými aktivitami návštěvníků v destinaci (Pásková, 2014).

4.3.2 Eroze

„Erozi lze popsat jako proces narušování povrchu přírodnin, zejména odstraňováním vrchní vrstvy půdy, povrchu hornin působením větru, vody, sněhu, ledovce, živých organismů včetně člověka (kombinace fyzikálního a chemického působení)“ (Pásková, 2014, s. 57). Specifickými druhy eroze jsou například podzemní a pobřežní eroze. K přirozené erozi může podstatným způsobem urychlit intenzivní působení člověka (antropogenní eroze).

Mezi významné činitele eroze patří i aktivity cestovního ruchu, například ve formě rozšiřování a prohlubování cest, prošlapávání paralelních a nových cest v okolí přírodních a kulturních památek či dopady horolezecké činnosti ve formě zářezů od lan. Na erozi se také podílí výstavba infrastruktury cestovního ruchu (stavba komunikací, ubytovacích a stravovacích zařízení, stavba turistických informačních center či přístavní a pobřežní zařízení) (Pásková, 2014).

4.3.3 Dopady turismu na skalní města Českého ráje a PR Apolena

Skalní města Českého ráje (Hruboskalsko, Maloskalsko, Prachovské skály) jsou oblíbenou destinací turistů. Za posledních 20 let tato místa zaznamenala mnohonásobně vyšší zájem ze strany turistů, což vedlo ke sníženému pohodlí pro turisty i místní obyvatele. Dalšími problémy, které nastaly byly fronty na turistických stezkách, velké množství odpadků, exkrementy, známky vandalizmu a všudypřítomný hluk. Dopady na faunu, flóru a samotné skály jsou často devastující, i když se jedná o PR s nejvyšším stupněm ochrany (Drápela, 2020).

Vztah místních obyvatel směrem k turistům je velmi antagonistický a většina obyvatel by chtěla snížit jejich počet, protože jejich přítomnost negativně ovlivňuje jejich každodenní život. V některých případech se dokonce obyvatelé snaží být mimo svůj domov v hlavní turistické sezóně (Drápela, 2020).

I samotní turisté si uvědomují spoustu záporů, které overtourism (nadměrný počet turistů v určité oblasti) přináší. Někteří by chtěli regulovat počet návštěvníků, zatímco jiní vidí příčinu ve špatném cíli a správě návštěvníků (Drápela, 2020).

PR Apolena nacházející se v blízkosti hradu Trosky je jedním z konkrétních příkladů, kde se negativně projevilo turistické přetížení oblasti. Předmětem ochrany rezervace je skalní masiv a samostatné věže z měkkého pískovce. Skály v této rezervaci byly v minulosti natolik poškozovány turisty až muselo dojít k úplnému uzavření (KUDYZNUDY f, 2023).

I když bylo před uzavřením vyhlášena předběžná opatření, tak k žádnému zlepšení nedošlo. Hlavním problémem bylo cílené poškozování skal, ale také nedodržování zákazu pohybu mimo vyznačené cesty, což mělo velký vliv na urychlení eroze, k níž jsou zdejší pískovcové skály náchylné. Dále docházelo k narušování přirozeného biotopu chráněných netopýrů žijících v jeskyni Sklepy (Drahotská, 2023).

4.3.4 Optimalizace dopadů CR v Českém ráji

Negativní dopady CR v prostředí Českého ráje jsou způsobeny zejména nevhodnou časoprostorovou koncentrací intenzity CR v citlivých a jádrových oblastech regionu (skalní města), masovými formami cestovního ruchu, nedostatečně rozvinutou turistickou infrastrukturou v podobě turistických cest a dalšího zázemí (WC, odpadkové koše, záchytná parkoviště, alternativní tábořiště a ohniště). Sezónnost CR a celkově malá rozloha CHKO Český ráj (181,523 km²) zapříčiňuje nárazové překračování turisticky únosné kapacity v místech s nejnižší tolerancí zatížení a dochází tak k různým poškozování. Avšak tyto vlivy je možné optimalizovat za pomoci strategického plánování a činnosti destinačního managementu, který v oblasti působí (Menšík, 2013).

Únosná kapacita území není fixní hodnotou, ale je proměnná v závislosti na vnitřních a vnějších faktorech, zejména pak závisí na kvalitě DMO, jehož hlavním úkolem na území Českého ráje by mělo být soustavné zvyšování této kapacity a to za pomoci časo-prostorové kombinatoriky návštěvnických toků.

K dalším příkladům optimalizace dopadů CR se řadí budování kvalitní turistické a doprovodné infrastruktury. Jedná se zejména o zvyšování kvality a optimalizaci vedení turistických cest, budování centrálních, záchytných parkovišť na okraji měst a

kulturních památek. Dále doprovodné a doplňkové infrastruktury jako jsou WC, alternativní zabezpečená tábořiště a odpadkové koše (Menšík, 2013).

Negativní dopady na přírodní i socio-kulturní prostředí lze optimalizovat za pomoci tzv. měkkých forem CR, které jsou v souladu s udržitelným CR a jsou daleko přijatelnější a ohleduplnější k životnímu prostředí i místním komunitám než tzv. tvrdé formy CR (masový CR). Mezi šetrné formy se řadí například venkovský CR a jeho formy, ekoturistika, agroturistika a geoturistika. Venkovský CR přispívá výrazným podílem k udržitelnému rozvoji decentralizací ubytovacích zařízení a eliminuje tedy negativní dopady, které s sebou přináší masový CR (Menšík, 2013).

Všechny zmíněné způsoby optimalizace dopadů CR jsou závislé na kvalitě DMO v regionu Český ráj. Kvalita a efektivita DMO spočívá v kvalitě strategie rozvoje CR, úrovni spolupráce DMO a následnou kooperaci se všemi subjekty CR působících v regionu a v činnostech, které provádí za účelem dosáhnutí udržitelnosti v CR (Menšík, 2013).

4.4 Pozitivní vlivy CR na životní prostředí

Mezi pozitivní vlivy na ŽP patří podle Páskové (2014):

- podpora ochrany kulturního dědictví a zvyků
- pobídky k ochraně a zlepšování životního prostředí
- zvýšení úrovně a intenzity péče o krajinu prostřednictvím strategických přístupů tzv. „zelených standartů“ v oblasti CR, dále využívání biomasy a hospodárné využívání zdrojů napomáhá udržitelnému užívání krajinného dědictví
- zlepšení přístupnosti a prostupnosti přírody - zřizování naučných cyklostezek a hiposteze

4.5 Pozitivní vlivy CR - strážci přírody

Součástí pozitivních vlivů CR je i působení strážců přírody ve zvláště chráněných územích. Strážci přírody jsou lidé, kteří zajišťují dodržování předpisů na ochranu přírody na území ČR. Činnost strážce přírody, její poslání, povinnosti a oprávnění jsou uvedeny v zákoně č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny. Hlavním posláním strážce přírody je kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny (MZP, 2023).

Strážcem přírody se může stát občan ČR starší 21 let, který nebyl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, má způsobilost k právním úkonům, je zdravotně způsobilý, prokázal znalost práv a povinností strážce přírody a složil slib strážce přírody (MZP 2023).

Strážce by podle strazci-prirody.cz (2023) měl být člověk, kterého potkáte na horské pěšině, v lese, na lukách, který Vám podá informace o místní přírodě, zajímavostech i službách (hospoda, cykloservis, odkud kam jezdí autobusy), upozorní na povolené i nepovolené aktivity, nabídne průvodcovské služby nebo třeba informační leták. Při svých cestách je také vybaven batohem, ve kterém nosí lékárničku, mapu, pomůcky na úklid či opravy návštěvnických zařízení v přírodě.

Podle MZP (2023) jsou strážci ze zákona oprávněni:

- zjišťovat totožnost osob, které porušují předpisy na ochranu přírody
- ukládat a vybírat blokové pokuty za přestupky na úseku ochrany přírody
- vstupovat na cizí pozemky za podmínek stanovených v zákonu č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny
- zadržet ke zjištění totožnosti osobu, kterou přistihnou při porušování právních předpisů o ochraně přírody a krajiny a odevzdat ji orgánu Policie ČR; přistižené osoby jsou povinny uposlechnout
- požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie ČR, popřípadě obecní policie, pokud nemohou splnění svých povinností zajistit vlastními silami a prostředky

Podle MZP (2023) je stráž přírody při své činnosti povinna:

- prokázat se služebním průkazem a nosit služební odznak
- dohlížet na dodržování povinností spojených s kontrolou dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny
- oznamovat neodkladně zjištěné závady, nedostatky a škody orgánu, který ji ustanovil, popřípadě též orgánům Policie ČR nebo příslušným orgánům státní správy

4.6 Vlivy CR na sociokulturní prostředí

Sociokulturní vlivy se v porovnání s vlivy cestovního ruchu na přírodní složky geografického prostředí neprojevují zpravidla tak zřetelně a bezprostředně a jsou o mnohem hůře identifikovatelné, měřitelné a méně medializované. Vlivy se projevují změnami v rovině psychologické, sociální, kulturní, ekonomické, urbanistické a projevují se jako materiální i nemateriální. Příkladem nehmotného vlivu cestovního ruchu je částečné či úplné vymizení genia loci (Pásková, 2014).

Hodnocení dopadů sociokulturního prostředí na kladné a záporné je velice diskutabilní, neboť je závislé na úhlu pohledu hodnotitelského subjektu. Je tedy vhodnější hovořit o míře žádoucnosti daného dopadu pro společnost nebo dokonce jen pro určitou skupinu aktérů. Všeobecně je souhrn nežádoucích vlivů cestovního ruchu a zejména návštěvníků na hostitelskou komunitu a její přírodní a sociální prostředí označován jako „turistické znečištění.“ Mezi „turistické znečištění“ se řadí například kongesce

veřejných prostor a komunikací, stres místních obyvatel vyvolaný přítomností nadměrného množství návštěvníků, konflikty místních obyvatel s návštěvníky, fyzické znečištění životního prostředí či akulturace. Jak přírodní, tak socio-kulturní prostředí jsou si navzájem provázané a navzájem se i ovlivňují (Pásková, 2014).

4.7 Kulturní efekty

Akulturace je jedním z nejvýznamnějších projevů cestovního ruchu. Jedná se o proces změn kultury a společnosti v důsledku dlouhodobějšího či opakovaného styku kulturně odlišných společenských skupin, v němž jedna skupina má výrazně nižší úroveň vyspělosti. Nejčastěji jde o vliv západní kultury (USA, Velká Británie, Francie či Německo) na původní kulturu méně vyspělých společností rozvojových zemí. V případě cestovního ruchu, kdy cestují obyvatelé zejména technicky, sociálně a ekonomicky vyspělejších zemí, se jedná o proces, v němž místní obyvatelé přijímají různé prvky od vyspělejší kultury návštěvníků, zatímco prvky jejich vlastní kultury jsou postupně vytěsňovány a zapomenuty. Celý proces je zároveň posilován globalizací, zprostředkovanými podnikatelskými aktivitami, sociálními sítěmi či médii. Akulturace může mít kladné i záporné dopady. Může například rychle a výrazně změnit životní styl místní komunity, přispět ke snižování kulturní identity a snížit atraktivitu dané destinace pro návštěvníky. Současně ale může vést ke zvýšení životní úrovně (hygienické návyky, motivace pro rozvoj, zvyšování znalosti cizích jazyků či gramotnost) (Pásková, 2014).

Dopad cestovního ruchu na míru a formu kulturní identity může být žádoucí i nežádoucí a v některých případech ji může dokonce posilovat či obnovit, nebo ji naopak může oslabovat či úplně potlačit. Cestovní ruch jako forma interkulturální interakce může totiž působit na kulturní identitu místních obyvatel v negativním smyslu (posílení netolerance či nacionalismus) či vlivem návštěvníky vtažených globalizačních efektů. V kladném smyslu jde o posílení pocitů hrdosti na svou zemi či destinaci, úcty ke kolektivnímu dědictví, patriotismu a obecně se navracení k tradicím, zvykům a jejich následném udržování (Pásková, 2014).

4.8 Ekonomické a infrastrukturní efekty

Vlivy cestovního ruchu na ekonomiku a infrastrukturu jsou vnímány pozitivně, ale realita bývá často jiná. Pozitivní vlivy jsou například v růstu příjmů, zaměstnanosti, množství investic i kvality infrastruktury. Obrácenou stranou těchto kladů je fakt, že příjmy jsou velmi nerovnoměrně rozložené a posilují sociální nerovnosti. Zaměstnanost často není celoroční, ale týká se jen sezónnosti a bývá často i špatně placená - zpravidla nízko kvalifikovaná a mnohdy vykonávaná cizinci. Investice nejsou vždy předmětem potřeb místních lidí a charakteru místa a dávají vznik infrastrukturu, která je pro místní obyvatele špatně dostupná a snižuje svým provozem kvalitu místního života (Pásková, 2014).

Další závažný problém ekonomiky cestovního ruchu je sezónní a jádrová inflace, která představuje zvýšení indexu spotřebitelských cen celého spotřebního koše očištěné o sezónní vlivy, vliv změn regulovaných cen, vliv daňových úprav a jiná administrativní opatření vedoucí ke změně cen (Pásková, 2014).

Zásadní hrozbou pro udržitelný cestovní ruch je efekt turistické pasti. „*Jedná se o nežádoucí působení neregulovaného cestovního ruchu, který svými podnikatelskými aktivitami znehodnocuje svůj vlastní kapitál (kulturní a přírodní hodnoty destinace) a tím i předpoklady pro svůj ekonomický, ekologický i společenský udržitelný rozvoj*” (Pásková, 2014, s. 74). Intenzita dopadu tohoto efektu je dána těmito faktory: relativní návštěvností (počet obyvatel dané země, případně rozlohu destinace), sezónností, zranitelností ekosystémů, mírou ekonomické závislosti místních obyvatel na cestovním ruchu a mírou regulace cestovního ruchu. Tento jev může výrazně ovlivňovat životní cyklus destinace (Pásková, 2014).

4.9 Urbanistické efekty

Urbanistické efekty se týkají především vzniku a rozvoji turistický ghatt, kdy díky vzniku těchto ghatt dochází ke změně kompaktního části území sídla (vytlačení běžných funkcí sídla z obytné na komerční). Komerční funkce je poté ve značné míře zaměřena na nabídku služeb cestovního ruchu. Tento jev je povětšinou doprovázen zvýšením inflace (turistické inflace), snížením dostupnosti zboží běžné denní potřeby, snižováním počtu původních obyvatel a kongescí veřejných prostor a komunikací (Pásková, 2014).

„Turistifikace je souhrnný proces, jehož nejvýraznější efekty jsou převážně urbanistického charakteru, ale zahrnuje i ekonomické, sociokulturní, estetické a psychologické efekty” (Pásková, 2014, s. 75). Tento proces postupem času vytlačuje základní funkce dané lokality (obytná, obslužná, socializační, spirituální, ekologická, vědecká, rekreační, hospodářská). Jde především o funkční změnu území z původní funkce na funkci turistickou. Preferováno je uspokojování potřeb návštěvníků destinace na úkor každodenních potřeb a životního stylu místních obyvatel. Proces turistifikace území pro cestovní ruch je procesem i důsledkem nadměrné míry aktivace jeho potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu, která tak omezuje aktivaci jeho potenciálu pro další využívání půdy či dokonce vytváří tlak na snižování využívání těchto půd. Díky turistifikaci dochází i ke snižování potenciálu pro rozvoj alternativních, k místnímu prostředí šetrnějších forem cestovního ruchu (Pásková, 2014).

4.10 Sociální efekty

Cestovní ruch vzhledem k sociálním efektům hraje významnou roli. Díky cestovnímu ruchu dochází k dualizaci společnosti, která představuje označení pro proces, v němž se rozděluje společnost v základních rysech na dvě odlišné socioekonomické třídy, na chudé a bohaté. K Dualizaci společnosti dochází často v intenzivně navštěvovaných destinacích, kde se nachází jednak vrstva podnikatelů v cestovním ruchu profitující z tohoto odvětví, tak i místní obyvatelstvo, které zpravidla čelí zvýšeným životním nákladům (Pásková, 2014).

Marginalizace obyvatel je přirozeným procesem vytlačování místních obyvatel z historických částí sídel nebo z ekonomicky či sociálně bohatších oblastí, přičemž uspokojování jejich potřeb bývá též odsunováno na poslední místa v rámci místní, územní a ekonomické politiky. V případě cestovního ruchu dochází k přímému či nepřímému vytlačování místních obyvatel podnikatelsky neangažovaných na rozvoji cestovního ruchu do periferní zóny destinace a na okraj místní společnosti, a to ekonomicky i společensky (Pásková, 2014).

„Turistická iritace je proces vývoje vztahu místních obyvatel k cestovnímu ruchu, zpravidla ve svých aplikacích zužovaný na negativní vývoj vztahu místních obyvatel k návštěvníkům destinace” (Pásková, 2014, s.66). Jako ukazatel již zmíněného vztahu se používá empiricky odvozená čtyřstupňová škála, tzv. Doxeyho „iritační index”, sestávající z následujících postojů místních obyvatel: euforie, apatie, znechucení, antagonismus. Hodnoty iritačního indexu jsou určeny podle následujících měřítek: prostorové a časové polarizace aktivit cestovního ruchu, mírou rozdílnosti kultur návštěvníka a místního obyvatele a kvalitou infrastruktury. Index ve své podstatě vystihuje vývoj vnímání vlivu cestovního ruchu na kvalitu života místních obyvatel, a z tohoto důvodu je významným indikátorem pro naplňování míry sociokulturně únosné kapacity (Pásková, 2014).

5. Vymezení regionu Českého ráje

Čtvrtá kapitola pojednává o regionu Český ráj, jeho jednotlivých částech (Hruboskalsko, Maloskalsko, Prachovské skály, Příhrazské skály a Klokočské skály) a nejvýznamnější řeky Českého ráje Jizery.

5.1 Region Český ráj

Samotný region se rozkládá na území tří krajů Královéhradeckého, Libereckého a Středočeského. Jedná se o jediný z devíti Geoparků v Česku, který patří pro své geologické, přírodní, kulturní a historické hodnoty na renomovaný seznam světového dědictví UNESCO (seznamzpravy.cz, 2023). Název Český ráj byl poprvé zmíněn v roce 1886 spisovatelem Václavem Durychem. Spisovatel vybral tento název z důvodu mimořádného množství zajímavých míst (skalních měst, romantických údolí, hradů, zřícenin, zámků či malebné lidové architektury). Díky velkému množství přírodního bohatství byl Český ráj vyhlášen v roce 1955 jako vůbec první chráněná krajinná oblast v tehdejší Československu (CESKY-RAJ.INFO c, 2023).

Lidé žijící v tomto kraji se po staletí živilí řemeslnou dovedností a tato dovednost je zdobí i v současné době. „Například Železnobrodské sklářské výrobky a šperky z vinutých perli, mnichovohradištské ošatky z orobince či turnovské granátové šperky a broušené drahokamy si našly cestu do celého světa a dokázaly se v něm prosadit“ (CESKY-RAJ.INFO c, 2023).

V regionu má také tradici ovocnářství a výroba piva. K uchování a podpoře tradičních produktů vytvořilo SČR značku Regionální produkt Český ráj. Tato značka je propůjčována vybraným, kvalitním, místním produktům. (CESKY-RAJ.INFO c, 2023).

Český ráj je oblíbeným regionem pro rodiny s dětmi, které tu tráví aktivně svůj volný čas. Rodiny mohou po celém regionu využít hustou síť pěších a cyklistických tras. Další možností trávení volného času je na řece Jizeře, která nabízí možnost splutí na kánoji, raftu či paddleboardu Pro odvážnější turisty je možnost si vyzkoušet let balonem či vyzkoušení paraglidingu (CESKY-RAJ.INFO c, 2023).

5.2 Hruboskalsko

Patří mezi nejznámější skalní města, která se nachází mezi hradem Valdštejn a zámek Hrubá Skála nedaleko Turnova. Skalní město nabízí nespočet mnoho zážitků pro horolezce i pěší turisty a jedná se o třetí největší přírodní rezervaci v rámci CHKO Český ráj. Nejvyššími a nejznámějšími skalními věžemi jsou Kapelník, Taktovka, Maják, Dračí zub a Dračí věž (KUDYZNUDY a, 2023).

K oblíbeným místům Hruboskalska patří skalní vyhlídky (Janova, U Lvíčka, vyhlídka na Kapelu, Mariánská) a arboretum Bukovina (první pokusná plocha na pěstování severoamerických dřevin ve střední Evropě). Pod Mariánskou vyhlídkou se nachází symbolický hřbitov horolezců, který je věnován památce horolezců, kteří tragicky zahynuli při svých výpravách (KUDYZNUDY a, 2023). Na ilustraci 2 se nachází Mariánská vyhlídka, z které je výhled na okolní skupiny skal, hrad Trosky a zámek Hrubá Skála.

Ilustrace 2: *Mariánská vyhlídka, Hruboskalsko*
Zdroj: itras.cz, 2023

5.3 Maloskalsko

Maloskalsko patří mezi nejznámější a nejkrásnější skalní města Českého ráje. Nachází se zde různé pseudokrasové jevy, podivuhodně rozeklané skalní hřebety (Suché skály, Vranovský hřeben) a skalní masivy (bludiště Chléviště, vyhlídka Sokol a Kalich). K zachování došlo i u kulturních památek, a to u zřícenin hradů Frýdštejn, Vranov a Zbiroh (CESKY-RAJ.INFO a, 2023).

Celým územím prochází hustá síť silnic, cest i značených turistických stezek. Pro sportovce a turisty se tu nachází velké množství sportovních a rekreačních zařízení. Vodáci mohou sjíždět řeku Jizeru na kánoích či raftech, zatímco cyklisté mohou využít cyklotrasu Greenway Jizera, která vede údolím Jizery z Turnova na Malou Skálu a dále do Líšného (CESKY-RAJ.INFO a, 2023). Na ilustraci 3 jsou zobrazeny skalní hřebety Suchých skal s přilehlým okolím.

Ilustrace 3: *Suché skály, Maloskalsko*
Zdroj: horezdar.cz, 2023

5.4 Prachovské skály

Jedná se o nejznámější a nejvíce navštěvovanou část Českého ráje, která je nejen rájem pro Horolezce, ale i pro samotné pěší turisty. Skalní město se nachází v blízkosti okresního města Jičín. Rozčleněná plošina nacházející se v tomto skalním městě vznikla z usazenin pískovců, slínovců a opuk již v druhohorách. „*Skalní útvary Prachovských skal dosahují výšky až 40 metrů*” (KUDYZNUDY d, 2023).

Hustá síť turistických značek provede návštěvníky různými roklemi, stržemi, úžlabinami či různorodými zákoutími. Mezi nejvíce navštěvovaná místa patří vyhlídka Českého ráje, Americká sluj, vyhlídka profesora Hakena či Císařská chodba.

V horkých letních dnech mohou turisté využít přírodní koupaliště U Pelíška, které nese název v duchu těchto skal (KUDYZNUDY d, 2023). Na ilustraci 4 se nachází Prachovské skály s typickými skalními útvary.

Ilustrace 4: *Prachovské skály*
Zdroj: hkregion.cz, 2023

5.5 Příhrazské skály

Pískovcové skalní město Příhrazské skály se rozkládají na východě od vrchu Mužského. Jedná se o přírodní rezervaci, která je tvořena různými pískovcovými skalami a úzkými roklemi se strmými svahy. K vyhlášení přírodní rezervace Příhrazské skály došlo v roce 1999 a rezervace zahrnuje pískovcové skalní město u obce Příhrazy a oblast Drábských světniček nad obcí Dneboh. Dominantou celého skalního města je skalní útvar Kobyla (KUDYZNUDY e, 2023).

Ve skalním městě se nachází vytesaná modlitebna Hynšta, která v 17. století sloužila jako úkryt pronásledovaným českým bratřím. Nedaleko Modlitebny Hynšta stojí významná zřícenina hradu Valečov s přílehlými valečovskými světničkami. (KUDYZNUDY e, 2023). Na ilustraci 5 je vyfocen jeden z typických skalních oblouků nacházející se v Příhrazských skalách.

Ilustrace 5: *Skalní oblouk, Příhrazské skály*
zdroj: mapy.cz, 2023

5.6 Klokočské skály

PR Klokočské skály se rozkládá jižně od Malé skály. „*Skalní město se skládá ze dvou částí Betlémských skal se sloními hřbety a Klokočských skal s jeskyní Postojna a Klokočskými průchody*” (KUDYZNUDY b, 2023). Betlémské skály jsou rozloženy na okrajiny plošiny mezi řekou Jizerou a Klokočským potokem. Mezi nejznámější místa skal patří útvar zvaný Trojnožka či Děřavec. Jedná se o skálu hřibovitého tvaru se dvěma skalními branami. Výhled do širokého okolí poskytuje 10 metrů vysoká Zdenčina skála, která se nachází na severovýchodě okraji skal.

Nejrozsáhlejší podzemní prostor oblasti je jeskyně Postojna - Amerika v Zeleném dole. Jedná se o největší pseudokrasovou jeskyni na území Českého ráje. Ze skalní stěny jsou výhledy na severní a jihovýchodní část Českého ráje. Dominantou PR je zřícenina hradu Rotštejna nacházející se v jihovýchodní části skal (KUDYZNUDY b, 2023). Na ilustraci 6 jsou zobrazeny Betlémské skály se sloními hřbety.

Ilustrace 6: *Betlémské skály se sloními hřbety, Klokočské skály*
Zdroj: dovolena.ck-rekrea.cz, 2023

5.7 Řeka Jizera

Jizera je nejvýznamnějším pravostranný přítok Labe. „*Pramení na severu Čech v Jizerských horách, kde tvoří hranice mezi Českou republikou a Polskem*“ (Pravec, 2016, s. 5). Celková délka řeky je 165 km a propojuje území Jizerských hor, Krkonoš, Českého ráje, Středních Čech a je osou celého území Pojizeří. V rámci Českého ráje se jedná o nejvýznamnější řeku tohoto regionu.

V údolích řeky Jizery a přítoků se uchovaly polopřirozené ekosystémy. Jizeru, kterou obklopují v jejím horním toku jehličnaté a smíšené lesy, protéká v dolním toku nížinnými loukami s vrbinami na březích. Místa na horních a dolních tocích jsou relativně nedotčené přírodou a našlo zde i úkryt mnoho zástupců rostlinné a živočišné říše, která jsou chráněna v maloplošných chráněných územích (Pravec, 2016).

Jizera pramení na České straně hory Smrk v Jizerských horách v nadmořské výšce okolo 1 000 m n.m a celé území je zařazeno do evropské sítě nejznámějších lokalit mokřadních rostlinných společenstev (Pravec, 2016).

Až k obci Kořenova tvoří řeka státní hranice s Polskem. V Mýtinách, místní části Harrachova vstupuje Jizera do Krkonoš a protéká překrásnými zákoutími národního parku. Pod Harrachovem přivádí vodu z Krkonoš do Jizery divoká říčka Mumlava, která je známá svými vodopády (Pravec, 2016).

6. Typologie cestovního ruchu

Kapitola představuje specifické formy CR v Českém ráj (agroturistika, ekoagroturiska, horolezectví)

6.1 Venkovský cestovní ruch

„Venkovský cestovní ruch je formou CR, která se odehrává v prostoru venkova“ (Šíp, et al. 2020, s. 15). K formám venkovského cestovního ruchu patří agroturismus, ekoagroturismus, hipoturismus, rezidenční cestovní ruch, pivní a vinařský cestovní ruch či gastroturismus. Mezi aktivity, odehrávající se v této formě CR jsou například: pěší turistika, cykloturistika, hipoturistika, rybolov a lov.

Venkovský cestovní ruch je jedna z doplňkových alternativ udržitelné existence venkova a je produktem dlouhodobých kontinuálních restrukturalizačních procesů na venkově. Dlouhodobým trendem je pohyb obyvatelstva z venkova do měst (urbanizační procesy) a následná suburbanizace a reurbanizace vytváří poptávku městského obyvatelstva po rekreaci a rezidenčním cestovním ruchu na venkově (Šíp, et al. 2020).

Český venkov a venkovský cestovní ruch má svá specifika a v mezinárodním měřítku je porovnatelný po stránce politické i klimatické Polsku či Slovensku. Tyto země prošly stejně jako ČR etapou socialistického združstevňování. V devadesátých letech 20. století se ČR inspirovala a přebírala mnohé zkušenosti z Rakouska, které disponuje velkými zkušenostmi již z doby po druhé světové válce (Šíp, et al. 2020).

Významným prvkem, který se v posledních letech podílí na venkovském cestovním ruchu je podpora mikroregionálních Místních akčních skupin (MAS) a destinačních managementů CR, které jsou organizovány za účelem partnerství podnikatelské sféry, veřejné správy a společenských organizací se zástupci místních obyvatel. Hlavními nástroji mezi těmito subjekty je používání pravidla k-k-k (komunikace-kooperace-koordinace) (Šíp, et al. 2020).

6.2 Venkovský cestovní ruch v Českém ráji

„Český ráj je centrem tradičního českého šperkařství, kamenářství a sklářské bižuterní výroby (Tyrkys.cz, 2023)“ (TYRKYS, 2023). Kromě těchto nejznámějších řemesel se turisté mohou setkat i s výrobou originálního textilu nebo dřevěných dětských hraček.

Některé místní produkty získaly značku Regionální produkt Český ráj. Tato značka garantuje nejen originalitu a ekologickou šetrnost výrobku, ale také vysoký podíl ruční práce při jeho výrobě. Produkty je možné zakoupit na více místech Českého ráje a jeho přilehlého okolí (Liberec, Turnov, Mnichovo Hradiště, Hrubá Skála či Malá Skála).

Forma venkovského cestovního ruchu není rozšířena tolik, jako jiné formy CR (rekreační CR, kulturně-poznávací CR, sportovně-turistické, pěší turistika, cykloturistika) Jedny z forem venkovského cestovního ruchu, které by mohly být více rozšířeny a propagovány jsou agroturistika a ekoagroturistika (Šíp, et al. 2020).

6.2.1 Agroturistika a ekoagroturistika

Agroturistika a ekoagroturistika jsou specifické formy venkovské turistiky, kde se vedle bezprostředního využívání přírody a krajiny venkova zaměřují i na vztah k zemědělským pracem nebo usedlostem se zemědělskou funkcí. Jedná se tedy o způsob trávení dovolené na venkově a to na rodinné farmě, kde je aktivně provozovaná hospodářská činnost. Turistům je umožněno se volně pohybovat po celém farmě a mají také možnost se seznámit s jejím chodem a v případě zájmu si mohou vyzkoušet různé práce. Velkým zážitkem bývá pro turisty samotný kontakt se zvířaty žijícími na farmě. V nabídce bývá ubytování, stravování nebo alespoň možnost ochutnávky a nákupu čerstvých produktů či další služby, které poskytovatel poskytuje (Habáňová, 2012).

Ekoagroturistika je obdobou agroturistiky a jediný podstatný rozdíl u obou forem CR je, že ekoturistika je provozována pouze na farmách s alternativním způsobem chovu hospodářských zvířat a s pěstováním zemědělských plodin, to znamená na statcích, kde jsou produkovány produkty v certifikované kvalitě BIO (Habáňová, 2012).

6.3 Horolezectví

Horolezectví se může definovat více významy a jedním z nich je pohyb v horolezeckém terénu. Horolezeckým terénem se myslí přírodní terén horský se strmými úbočími, ať už skalnatými, sněhovými nebo ledovými, a mimo hory strmý terén skalní a ledový. Dále také terén umělý, který přírodní terén imituje. Při pohybu v tomto terénu musí člověk vlastními silami překonávat zemskou gravitaci (horolezeckametodika.cz, 2023). Nejzákladnější dělení horolezectví je podle motivace horolezce na horolezectví sportovní a mimosportovní (HROLEZECKAMETODIKA, 2023).

Do oblasti motivace mimosportovní patří jak účelové motivace, tak i motivace citová či estetická. Účelovou motivací se rozumí taková činnost, která je součástí profese či hobby (hledači křišťálů, horští záchranáři, speciální útvary ozbrojených složek (HROLEZECKAMETODIKA, 2023).

Daleko nejčastější motivací, která přivádí lidi k horolezectví, je motivace sportovní. Sportovním horolezcem je člověk, který leze ze sportovních pohnutek, a jde mu celkově o jeho hodnocení výkonu podle sportovních kritérií; tedy podle stupně obtížnosti a podle stupně čistoty (čím méně pomůcek, tím je výkon cennější) (HROLEZECKAMETODIKA, 2023).

6.3.1 Horolezectví v CHKO Český ráj

Jedná se o tradiční aktivitu, která je oblíbenou aktivitou v Českém ráji. Díky této aktivitě dochází k dotčení skalních měst, tedy převážně nejčinnější části mnoha MZCHÚ. Provozování horolezectví se řídí podmínkami souhlasu, který správa CHKO Český ráj vydává ve správním řízení na základě bližších ochranných podmínek CHKO. Pravidla lezení na pískovcových skalách vydaná ČHS se výrazným způsobem liší od zájmů ochrany přírody. Samotný ČHS totiž svou podporou sportovního lezení, a tím souvisejícím použitím magnézia, jištění Top Rope, dělání cest shora, představují pro samotné skály velkou zátěž a přispívají k jejich rychlejší devastaci (BREZINA.E-OBEC, 2023).

V částech terénu se souhlasem správy je podmíněno provádění prvovýstupu z důvodu ochrany zbytků nezničených porostů skalních temen, balkonů a nepoškozeného mikroreliefu. „*Nejvyhlášenější cesty na dominanty jednotlivých skalních oblastí již místy postrádají*

přirozený reliéf " (brezina.e-obec.cz, 2023, s. 37). Vyšší počet návštěvníků se projevuje i erozí přístupových svahů a na nástupech. Problém může nastat i při masivnějším provozování boulderingu, který využívá menší skalní objekty. A kvůli tomuto důvodu jsou lezecké oblasti v souhlasu definovány pozitivně. V několika menších lokalitách muselo dojít i k trvalému uzavření (PR Apolena, Starý Hrádek, Javorový důl, Vlčí důl) (BREZINA.E-OBEC, 2023).

Místní oddíly, které mají jednotlivé oblasti ve správě se snaží pečovat nejen o technická zařízení, ale v mezích svých možností i o širší okolí ve spolupráci s vlastníky pozemků a správou. K dodržování podmínek dohlíží stráž přírody, někdy za asistence Policie ČR. Nejčastěji dochází k porušování podmínek souhlasu na Pantheonu, v oblastech Frýdštejn, Suché skály, Prachovské skály a Příhrazské skály. Pro větší kontroly chybí dlouhodobě profesionální obsazení stráže přírody. Dlouhodobým cílem správy CHKO Český ráj je provozování horolezectví formou nepoškozující skalní města včetně složek jejich prostředí (BREZINA.E-OBEC, 2023).

6.3.2 Navržená opatření v horolezectví v Českém ráji

K navrhovaným opatřením, které by výrazným způsobem pomohly k udržitelnému cestovnímu ruchu jsou podle návrhů plánu péče BREZINA.E-OBEC (2023) následující:

- zpřesnit podmínky souhlasu tak, aby nedocházelo ke zvýšení zátěže a poškození skal (neumožnit používání poškozujících technik a prostředků např. jištění Top Rope, používání magnezia, mechanické vklíněnce, lezení na vlhkém pískovci)
- ve vybraných oblastech s vyloučeným horolezectvím odstranit fixní jistící prostředky
- spolupracovat s místními horolezeckými oddíly, správci skal a oblastní vrcholovou komisí, aby nedocházelo k poškození skal a skalních ekosystémů
- vyhodnocovat fakta z monitoringu horolezeckých aktivit (stupeň poškození skal, dodržování podmínek souhlasu s provozováním horolezectví a aplikovat je (zvážit uzavření nejzničenějších skal, obvodů skal a oblastí)

- aktivně se podílet na informovanosti veřejnosti o podmínkách horolezectví zejména prostřednictvím webu (Správy CHKO, ČHS) a dalšími dostupnými prostředky (tiskoviny, sociální sítě správy CHKO)

7. Udržitelný cestovní ruch v Českém ráji

Český ráj je tradiční turistický region a zápis jeho nejatraktivnějších a environmentálně nejcitlivějších částí na Seznam kulturního dědictví UNESCO může vést k výrazným změnám forem CR a k výraznému nárůstu intenzity tohoto odvětví (na území Českého ráje i jeho přilehlého okolí). Hlavními příčinami nežádoucích dopadů CR spočívají v charakteru prostorové koncentrace CR v regionu a sezónnosti CR. Tyto dva charaktery působí synergicky a představují tak klíčovou příčinu nežádoucích dopadů CR, což je velká výzva pro destinační management Českého ráje (Sdružení Český ráj, z.s.) (Menšík, 2013).

Český ráj patří k nejvyhledávanějším turistickým regionům v rámci ČR. Rozmanitost a hodnota potenciálu území Českého ráje pro rozvoj cestovního ruchu je vnímána a oceňována všemi aktéry domácího cestovního ruchu. Ve společenském měřítku se dá hovořit o nezbytnosti udržování a rozvíjení přírodního i kulturního dědictví Českého ráje pro stávající i budoucí generace místních obyvatel a návštěvníků (Menšík, 2013).

„Charakter oblasti v podobě přirozené ucelenosti a geomorfologického charakteru skalních měst a historického vývoje v jejich okolí, výrazně omezuje turisticky únosnou kapacitu tohoto území” (Menšík, 2013, s.57). V tomto ohledu je oblast Českého ráje vnímána více zranitelněji než většina turistických destinací nacházející se v ČR. Přírodní a kulturní přitažlivost celého regionu, zápis na Seznam přírodního dědictví UNESCO (Geopark Český ráj) a jeho geografická poloha umožňující snadnou dostupnost, předurčuje toto území k vysoké návštěvnosti doprovázené všemi možnými dopady CR s ní spojených. S již zmíněnými fakty je zřejmé, že rozvoj CR v Českém ráji musí podléhat zvláštnímu ochrannému režimu a hlavním úkolem nemá být bránění či omezování žádoucího společenského rozvoje souvisejícím s rozvojem CR, ale zabránění, narušení či degradace podstaty přírodních a kulturních hodnot (Menšík, 2013).

8. Rozhovor s pracovníky AOPK, Český ráj

Pro praktickou část bakalářské práce byla použita metoda kvalitativního výzkumu pomocí polostrukturovaného rozhovoru s dvěma pracovníky AOPK, Český ráj panem Petrem Kořínkem, krajinným ekologem, oddělení SCHKO Český ráj a Mgr. Janem Višinským, botanikem, oddělení SCHKO Český ráj. Samotný rozhovor se věnoval tématu udržitelnosti cestovního ruchu v Českém ráji. Každému z pracovníků byly kladeny předem připravené otázky směrem k udržitelnosti, na které následně odpovídali. Respondenti odpovídali na otázky podle svého profesního zaměření a znalosti daného tématu, a proto každý z respondentů neodpovídal na všechny připravené otázky.

Cílem rozhovoru bylo získat potřebné informace a znalosti pro návrhy nástrojů udržitelnosti v cestovním ruchu v Českém ráji. Forma tohoto výzkumu byla zvolena z důvodu dlouholetých zkušeností pracovníků s udržitelností v Českém ráji.

Celkem bylo položeno 14 následujících otázek:

1. Jaké nástroje používáte k udržitelnosti v cestovním ruchu a ochraně životního prostředí v Českém ráji? Našli jste inspiraci v zahraničí?
2. Kde vnímáte mezery v rámci životního prostředí v regionu Český ráj? Odlišuje se určitým způsobem Český ráj od ostatních oblastí ČR svým přístupem k životnímu prostředí?
3. Došlo podle vás k vážnému porušení životního prostředí při těžbě dřeva v údolí Plakánek těžkými stroji? Pokud ano, je šance na vrácení poškozené části údolí do původního stavu?
4. Hrozí v Českém ráji vyhynutí určitým druhům rostlinám či živočichům? Pokud ano, jaké faktory se na tom podílejí?
5. Informujete turisty na konkrétních platformách (sociální sítě, tisk) o tom, jak by se měli chovat v přírodě?
6. Overtourismus je fenomenální jev a týká se velké části světa. Zasáhl overtourismus i Český ráj? Pokud ano, jaké konkrétní nástroje jste zvolili v dané lokalitě či oblasti?
7. Dopustili se už někdy turisté vážného poškození kulturní či přírodní památky v Českém ráji? Jaký následek to zanechalo?

8. Jak k životnímu prostředí a udržitelnému cestovnímu ruchu přistupují místní samosprávy, celky, místní obyvatelstvo a samotní turisté? Dochází k výraznému zlepšení nebo zhoršení?
9. Máte v plánu zavést v některých oblastech či lokalitách nízkoemisní zóny, jako tomu je v zahraničí?
10. Jaké máte plány do budoucna s ochrannou životního prostředí a udržitelného cestovního ruchu v Českém ráji? Plánujete určitou strategii, koncept směrem k ochraně životního prostředí a udržitelného cestovního ruchu?
11. Je Český ráj přístupný pro turisty po celý rok? Na co si mají dávat turisté pozor během návštěvy regionu?
12. Odkud získáváte finanční prostředky? Na jaké konkrétní oblasti jsou finanční prostředky vynaloženy?
13. Myslíte, že by se mělo více investovat do udržitelného cestovního ruchu a ochrany životního prostředí?
14. Jaké návrhy nástrojů pro udržitelný cestovní ruch byste doporučil, aby byly aplikovány v regionu Český ráj?

8.1 Polostrukturovaný rozhovor

Tazatel: Jan Šimůnek

Respondenti: Petr Kořínek, krajinný ekolog, oddělení SCHKO Český ráj a Mgr. Jan Višinský, botanik, oddělení SCHKO Český ráj

Jaké nástroje používáte k udržitelnosti v cestovním ruchu a ochraně životního prostředí v Českém ráji? Našli jste inspiraci v zahraničí?

R. Višinský: K hlavním nástrojům udržitelnosti v rámci cestovního ruchu je menší propagace klidových oblastí (Žehrovský les, ekosystémy skalních měst). Dalším důležitým nástrojem jsou bezpochyby sociální sítě Českého ráje a oficiální webové stránky Českého ráje, kde se denně přidávají aktuality o situaci celého regionu.

Jako velkou inspiraci ze zahraničí můžeme hledat v západních zemích, kde se celkově k udržitelnosti přistupuje odlišně, než je tomu ve východních zemích. Hlavní rozdíl je v celkovém vnímání udržitelnosti v ČR, kdy v západních zemích je zapojena široká veřejnost a také zde probíhají různé studie, které jsou následně prezentovány subjektům ČR i veřejnosti. Naopak u východních zemích můžeme pozorovat naprostý rozdíl, a to nejen v malém zapojení veřejnosti, ale i zpracovaných studiích a metodikách, kde se neklade žádný důraz na připomínky či dotazy veřejnosti.

Kde vnímáte mezery v rámci životního prostředí v regionu Český ráj? Odlišuje se určitým způsobem Český ráj od ostatních oblastí ČR svým přístupem k životnímu prostředí?

R. Kořínek: Stěžejním bodem k životnímu prostředí pro region je zákon o ochraně přírody a krajiny, který vzešel v platnost dne 19. února roku 1992. Tento zákon je základním stavebním kamenem státní politiky a formy ochrany přírody. Mezery v životním prostředí v rámci regionu Českého ráje vnímáme v nedostatku pracovníků strážců přírody, kteří zajišťují ochrannou službu zejména ve zvláště chráněných územích. Strážci přírody každý rok řeší neukázněnost turistů, kteří často odhazují odpadky, rozdělávají ohně či vyrývají různé symboly na skály.

Přístupy směrem k životnímu prostředí v rámci ČR jsou si velmi podobné a nevnímám tedy žádný velký rozdíl.

Došlo podle Vás k vážnému porušení životního prostředí při těžbě dřeva v údolí Plakánek těžkými stroji? Pokud ano, je šance na vrácení poškozené části údolí do původního stavu?

R. Kořínek: V části údolí Plakánek, kde probíhala těžba dřeva nedošlo k žádnému porušení životního prostředí. O těžbu dřeva zažádala obec Libošovice, která dané území vlastní. K pokácení smrkové monokultury došlo z důvodu napadení kůrovcem. Navíc stromy by se postupem času staly nebezpečnými pro turisty a údolí je navíc tak úzké, že není možné v něm ponechat ani pokácené souše. Jako další důvod pro kácení stromů byla možnost ucpání potoka v údolí. Všechny těžké stroje, které byly součástí těžby se pohybovaly pouze v dolní části louky a rozježděné části stroji nezpůsobily poškození biotopu. V konečném důsledku nedošlo k žádnému poškození a v rámci krajiny došlo k přirozené obnově.

Hrozí v Českém ráji vyhynutí určitým druhům rostlinám či živočichům? Pokud ano, jaké faktory se na tom podílejí?

R. Višínský: Ano, hrozí. Faktory, které se na tom podílejí jsou jednak faktor jediné lokality, kde se daná rostlina či živočich nachází, tak i lidský faktor. V minulosti došlo také k úplnému vyhynutí druhu a to například měkkýšů. Jako prevenci vidím ve větší vzdělanosti obyvatelstva a vyšší ochraně konkrétních oblastí, kde se nachází ohrožený druh rostliny a živočicha. Jako prevenci k vyhynutí určitého druhu rostliny či živočicha vidím ve větší vzdělanosti obyvatelstva v systému životního prostředí a také větší ochraně určité oblasti, kde se daný druh nachází.

Informujete turisty na konkrétních platformách (sociální sítě, tisk) o tom, jak by se měli chovat v přírodě?

R. Višínský: Ano, informujeme. Aktuality o Českém ráji se objevují na sociálních sítích facebook a instagram. Dále jsou turisté informováni pomocí piktogramů na nástupních místech. Samotné piktogramy doporučují turistům, co nemají dělat v dané lokalitě. Jako tisk vydává Český ráj turistické noviny Českého ráje, kde se turisté dozví novinky o regionu, ale také například o chystaných akcích v celém regionu.

Overtourismus je fenomenální jev a týká se velké části světa. Zasáhl overtourismus i Český ráj? Pokud ano, jaké konkrétní nástroje jste zvolili v dané lokalitě či oblasti?

R. Kořínek: V současné době nedisponujeme žádnými nástroji, které by výrazným způsobem řešili overtourismus.

Dopustili se už někdy turisté vážného poškození kulturní či přírodní památky v Českém ráji? Jaký následek to zanechalo?

R. Višínský: Ano, došlo a dochází k poškození přírodních a kulturních památek. Za uplynulý rok došlo celkově k 42 pokutám ve spojení s návštěvností. Celková výše pokut činila 494 000 Kč.

Jak k životnímu prostředí a udržitelnému cestovnímu ruchu přistupují místní samosprávy, celky, místní obyvatelstvo a samotní turisté? Dochází k výraznému zlepšení nebo zhoršení?

R. Kořínek: Dochází určitě ke zlepšení celkové přístupu, a to nejen v udržitelnosti, ale také kooperaci a koordinaci místních samospráv a celků. Vnímání životního prostředí se změnilo i u samotných turistů, kteří více vnímají udržitelnost CR (větší zájem o alternativní druh dopravy než je automobilová doprava).

Na druhou stranu vlivem propagace na sociálních sítích, v tisku, televizi, větší dostupnosti dopravních možností, dobré poloze a dostupnosti z Prahy a okolí došlo ke zvýšení počtu turistů, a to především v jádrových oblastech Českého ráje (skalní města Hruboskalsko a Prachovské skály a okolí k tomu přilehlé). S takovým počtem turistů se vážou i problémy (znečištění přírody a krajiny odpadky, parkování na místech, kde to není povolené či porušování zákonů turisty).

Ke změně došlo také u outdoorových aktivit, kdy lidé více jezdí na kole a běhají. Každoročně se v Českém ráji a přilehlém okolí konají různé běžecké závody. Samotné závody se konají na místech tomu určené (II. a III. zóny CHKO) a hlavní podmínkou k uskutečnění takového závodu je, aby nedošlo k žádnému poškození životního prostředí. V rámci cyklistiky se v posledních letech rozšířil trend tzv. extrémní cyklistiky. Extrémní cyklistikou se rozumí sjíždění na kole (především horském kole)

různé rokliny či údolí Českého ráje. Kvůli této cyklistice dochází výrazným způsobem k erozním rýhám.

Máte v plánu zavést v některých oblastech či lokalitách nízkoemisní zóny, jako tomu je v zahraničí?

R. Višinský: Nízkoemisní zóny není téma, kterým se v současnosti zabýváme a ani v blízké budoucnosti se tomuto tématu nebudeme hlouběji věnovat. Hlavním důvodem je doprava v Českém ráji. Český ráj nemá takové problémy s dopravou, jako jiné oblasti či lokality ČR. Například s Prahou či většími sídelními celky se vůbec nemůžeme porovnávat v počtu automobilů, kamionů či autobusů. Je pravdou, že k určitému znečištění z důvodu dopravních prostředků zde dochází, ale není to tak dramatické, jako v jiných oblastech ČR. Další důvodem je celkové zpracování a znění zákona o ochraně přírody a krajiny, které žádným způsobem nepracuje se znečištěním, ani hlukem.

Jaké máte plány do budoucna s ochrannou životního prostředí a udržitelného cestovního ruchu v Českém ráji? Plánujete určitou strategii, koncept směrem k ochraně životního prostředí a udržitelného cestovního ruchu?

R. Kořínek: Ano, máme. Na období 2014-2023 zpracovalo AOPK, Český ráj koncepci plánu péče, které se skládá z návrhů, rozborů map, zřizovacích listin a protokolu o schválení plánu péče o CHKO Český ráj. Hlavním cílem tohoto konceptu je představení regionu Český ráj, jeho cílů s ochranou přírody a krajiny, představení lidských činností, které ovlivňují stav přírody a krajiny, vyhodnocení dosavadního plánu péče a přehledem prioritních úkolů za celou CHKO.

Je Český ráj přístupný pro turisty po celý rok? Na co si mají dávat turisté pozor během návštěvy regionu?

R. Višinský: Ano, Český ráj je pro turisty přístupný po celý rok. Během letního období je Český ráj nejvíce navštěvován (červen-srpen). Proto by turisté měli dbát zvýšené pozornosti při možné krádeži svých osobních věcí. Dále turisté musejí mít na paměti přísné zakazování rozdělávání ohňů, které platí pro celé CHKO (vyjma možnosti ohniště pod hradem Rotštejn nacházející se v Klokočských skalách). Dále si cyklisté a

pěší turisté musejí dávat pozor na to, v jaké lokalitě se nachází, neboť ne všechny lokality jsou pro ně přístupné. Proto by cyklisté a pěší turisté měli být obezřetní, aby v rámci svého přehlédnutí či úplného ignorování značky zákazu vstupu nemuseli zbytečně platit pokutu.

Odkud získáváte finanční prostředky? Na jaké konkrétní oblasti jsou finanční prostředky vynaloženy?

R. Kořínek: Většina prostředků jsou státní. Státní finanční prostředky se poté používají na konkrétní programy například: programy péče o krajinu či operačního programu životního prostředí. Dále jsou finanční prostředky získávány prostřednictvím dotací z EU. Jedná se především o zemědělské dotace EU. Finance jsou poté vynaloženy na péči o památné stromy, kosení a výřezy náletů.

Myslíte, že by se mělo více investovat do udržitelného cestovního ruchu a ochrany životního prostředí?

R. Višínský: Ano, cestovní ruch je důležitým odvětvím, které se v posledních letech stále více a více vyvíjí. Proto i region Český ráj musí být připravený na zvyšující se zájem turistů. Jako největší potíže v rámci udržitelného cestovního ruchu v Českém ráji patří parkování, kterých je po celém regionu nedostatek. Jako řešení se nabízí výstavba záchytných parkovišť.

Jaké návrhy nástrojů pro udržitelný cestovní ruch byste doporučil, aby byly aplikovány v regionu Český ráj?

R. Kořínek: K nejpálčivějším problémům z hlediska udržitelnosti cestovního ruchu v Českém ráji patří omezené možnosti parkování. Tento problém postihuje především přírodní a kulturní památky regionu (hrad Kost, Trosky a skalní města Prachovské skály a Hruboskalsko). Řešením by mohla být výstavba parkovišť v blízkosti těchto památek, nebo výstavba záchytných parkovišť na předměstích měst Jičína a Turnova. Výstavba záchytných parkovišť by pomohla i samotným městům, kdy by došlo ke snížení počtu v centrech měst.

Další návrh, který bych doporučil je omezení automobilové dopravy (snížení počtu aut v Českém ráji) a celkové zlepšování infrastruktury. Podle mého názoru by mělo dojít k

větší podpoře k veřejné dopravě a tedy turisty více nalákat na cestování hromadnou dopravou (poskytování slev v letním období či posilování spojů k lokalitám regionu). V rámci infrastruktury by mělo dojít ke zlepšení stavu především silnic III. třídy, kdy některé z nich jsou v dezolátním stavu.

Jako poslední návrh bych zmínil větší zaměření na šetrnější a udržitelnější formy CR, než je masová forma CR. Jako vhodné formy CR, které jsou šetrné a udržitelné jsou například geoturistika, agroturistika, ekoagroturistika. Tyto formy CR by mohly být více propagována a prezentovány subjekty CR, kteří v regionu působí.

8.2 Výsledky rozhovoru

Na základě rozhovoru byly zjištěny nejvýznamnější potíže udržitelného cestovního ruchu Českého ráje a ochrany životního prostředí. Ohledně udržitelného cestovního ruchu je jeden z nejzávažnějších problémů podle Petra Kořínka, krajinného ekologa, oddělení SCHKO Český ráj omezenost parkovacích míst v nejvíce navštěvovaných lokalitách regionu (Hruboskalsko, Prachovské skály, hrad Trosky, hrad Kost). Jako řešení vidí ve vybudování parkovišť v blízkosti těchto lokalit, nebo v postavení záchytných parkovišť na okrajích měst (Turnov, Jičín). Jako poslední závažnější problém směrem k udržitelnosti vidí v nadměrném používání automobilové dopravy, kdy by podle něho mělo dojít ke snížení počtu aut v Českém ráji a mělo by dojít k větší podpoře veřejné dopravy za pomoci poskytování slev či posilování spojů v lokalitách regionu. Těmito opatřeními by mohlo dojít k důležité ochraně životního prostředí a k ochraně kulturních a přírodních památek. Z rozhovoru také vyplynulo, že největším problémem životního prostředí je chování lidí v přírodě. Lidé například odhazují odpadky, rozdělávají ohně či vyrývají symboly na skály. Z hlediska přístupu k životnímu prostředí došlo podle respondenta k velkému pokroku, neboť subjekty CR, turisté a místní samosprávy si uvědomují důležitost ochrany životního prostředí.

V části rozhovoru s respondentem Mgr. Janem Višinským, botanikem, oddělení SCHKO Český ráj došla řeč na téma možnosti vyhynutí druhů rostlin a živočichů v regionu. Další probrané téma se týkalo používání nástrojů udržitelného cestovního ruchu a ochrany životního prostředí v Českém ráji. V tomto tématu také došlo k vysvětlení rozdílu mezi západními a východními zeměmi (respondent do východních zemí řadí i ČR) a jejich postojích a názorech v rámci udržitelného cestovního ruchu. Z rozhovoru

vyplývalo, že největší rozdíl je v prezentování a diskuzi vypracovaných studií, kdy v západních zemích je velký důraz kladen na dialog mezi širokou veřejností a odbornými subjekty, které se tématu věnují. Naopak ve východních zemích je postoj naprosto odlišný a neklade se zde skoro žádný důraz na diskuzi mezi odbornými subjekty a širokou veřejností. Další otázky směrem k respondentovi se týkaly nízkoemisních zón, kdy podle respondenta tato geografická oblast není současným, ani budoucím tématem, kterým se budou zabývat. Poslední témata rozhovoru s respondentem se týkala investování do udržitelného cestovního ruchu, informování turistů na webových stránkách a doporučení pro turisty. Podle respondenta si turisté nejvíce mají dávat pozor na možné krádeže, dodržování zákazu rozdělávání ohně a možnost přístup do určitých lokalit pro pěší a cyklisty.

9. Vlastní návrhy pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji

Devátá kapitola se zabývá vlastními návrhy pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji. Jednotlivé podkapitoly pojednávají o jednotlivých návrzích, které budou mít kladný dopad na rozvoj regionu Český ráj. Jednotlivé návrhy vycházejí z rozhovoru pracovníků AOPK, Český ráj a řeší nejzávažnější problémy z hlediska udržitelného cestovního ruchu v Českém ráji.

9.1 Sdílené automobily pro Český ráj

Mnoho turistů cestuje do Českého ráje pomocí osobního automobilu. Samotné automobily se řadí mezi největší emitenty CO₂ a podílí se výrazným způsobem na znečištění planety. Díky tomuto faktu by Český ráj mohl přijít s řešením pomocí sdílených automobilů pro Český ráj.

Inspirovat se či navázat spolupráci by mohl se společností BlaBlaCar, která je světovým lídrem v oblasti komunitního cestování a spojuje přes 90 milionů lidí a umožňuje jim sdílet jízdy na 22 trzích světa. „Díky moderním technologiím dokáže BlaBlaCar zaplnit prázdná místa v autě i po cestě, propojuje lidi, kteří hledají spolujízdu nebo chtějí jet autobusem, a pomáhá dělat z cestování levnější, pohodlnější a družnější záležitost“ (BLABLACAR, 2023). Kromě toho, že BlaBlacar sdílí cestování mezi lidmi, ať za prací, nebo za cestováním, tak dochází i k ochraně životního prostředí, neboť díky této společnosti se každoročně spojí přes 120 milionů lidí a ušetří se až 1,6 milionu oxidu uhličitého.

Navázání spolupráce se společností BlaBlacar by přineslo turistům přímou jízdu do míst Českého ráje a následně i odvoz do nástupního místa. Místa určená pro jízdu do Českého ráje by byla místa, která jsou nejvíce známá a nacházejí se v blízkosti přírodních či kulturních památek. Jednalo by se o města Turnov, Mnichovo Hradiště, Jičín, Sobotka, Lomnice nad Popelkou a obce Hrubá Skála a Malá Skála.

Turisté by za jízdu tam i nazpátek zaplatili určitou částku, která by se odvíjela od toho, do jakého místa přijeli a následně i odjeli. Výběr řidičů, času příjezdu a odjezdu by si každý turista mohl zvolit dle svého uvážení. Jediné, na co by si turisté museli dát pozor je omezený počet řidičů a obsazenost míst a měli by tedy s předstihem rezervovat svá místa pomocí aplikace BlaBlacar. Výhodou u Blablacar je ověřování řidičů, kteří jsou kontrolováni (profily, doklady) a následně i dostávají hodnocení od samotných uživatelů (BLABLACAR, 2023).

BlaBlacar není jediná možnost ve sdílení automobilů pro Český ráj. Region Český ráj by mohl vytvořit vlastní aplikaci, která by fungovala na podobném principu jako Blablacar. Název aplikace by mohl být prostý a to: Sdílené automobily pro Český ráj. Turisté by následně mohli mít možnost v této aplikaci si vybrat své nástupní místo a cílové místo jako tomu je u BlaBlacar.

9.2 Projekt poznej faunu a flóru v Českém ráji

V Českém ráji se nachází na 30 000 tisíc druhů živočichů a na 1 000 druhů vyšších rostlin. Mezi nejznámější živočichy a rostliny žijící v Českém ráji patří například: Jelen Evropský, zajíc polní, bažant obecný, křepelka polní, drozd zpěvný, stehlík obecný, divizna černá, řepík lékařský, dobromysl obecná, borůvka černá a vřes obecný (CESKY-RAJ-KLENOT a,b, 2023).

V Českém ráji se nachází mnoho druhů rostlin a živočichů, kteří jsou kriticky ohrožení. U živočichů je celkový počet kriticky ohrožených druhů devět (rak říční, velevrub malířský, mihule potoční, blatnice skvrnitá, čolek velký, zmije obecná). Všechny tyto druhy se nacházejí v určité lokalitě Českého ráje (CESKY-RAJ-KLENOT a, 2023).

U rostlin jsou kriticky ohrožené tři druhy (suchopýr štíhlý, hlízovec loeselův a zevar nejmenší). I tyto druhy se nacházejí v určitých lokalitách regionu (CESKY-RAJ-KLENOT b, 2023).

Ochrana všech druhů rostlin a živočichů je součástí celkové ochrany biotopů a je jednou z priorit práce CHKO Český ráj (CESKY-RAJ-KLENOT a,b, 2023).

Turisté mohou svým neukázněným chováním výrazným způsobem přispět k vyhynutí určitého druhu rostliny či živočicha. Opatření, která by mohla snížit nežádoucí chování turistů ke kriticky ohroženým druhům je například pořádání besed, expozicí a výstav na téma: jak ochránit kriticky ohrožené rostliny a živočichy v Českém ráji. Místa konání pro pořádání besed by mohla být určitá divadla, kina, restaurace či hotely v Českém ráji a jeho okolí. Hlavním cílem by bylo předat znalosti a informace o tom, jak by se turisté, místní obyvatelé, samosprávy a subjekty CR měli chovat vůči kriticky ohroženým rostlinám a živočichům v Českém ráji.

K propagaci konání těchto besed by posloužily sociální sítě a oficiální webové stránky Českého ráje. Besedy by se poté konaly každý týden, v jeden den, na určitém místě a vstupné na tuto akci by se lišilo podle místa konání a počtu zapojených subjektů. Vybraná částka ze všech konaných akcí by se poté mohla investovat do určitého projektu na ochranu kriticky ohrožených druhů rostlin a živočichů v Českém ráji či darováním finančního příspěvku konkrétním subjektům v Českém ráji, které se tomuto tématu hlouběji věnují (muzeum přírody v Českém ráji).

Stálé expozice či výstavy o kriticky ohrožených druzích živočichů a rostlin v Českém ráji by mohlo pořádat více muzeí v Českém ráji. Například muzeum Český ráj v Turnově, muzeum přírody v Českém ráji či muzeum Dům přírody v Turnově. Zde by se turisté mohli více dozvědět o těchto druzích a také se informovat o dalších náležitostech tomu souvisejících.

9.3 Propagace Příhrazských a Klokočských skal

V Českém ráji dochází k nerovnoměrnému rozptýlení turistů po celém území. Lokality jako Prachovské skály a Hruboskalsko jsou daleko více navštěvované a frekventovanější než lokality Příhrazských a Klokočských skal. Při posledním měření návštěvnosti turistických cílů v Českém ráji v roce 2021 bylo nejvíce navštěvovanou lokalitou Prachovské skály se 130,5 tisíci návštěvníky, zatímco zřícenina hradu Rotštejn nacházející se v Klokočských skal měla návštěvnost jen 13,1 tisíc návštěvníků a zřícenina hradu Valečov stojící v Příhrazských skalách měla návštěvnost 17,5 tisíc návštěvníků (Kupčíková, 2022).

Měřené historické památky skal ale nejsou jediné, které stojí za návštěvu Příhrazských a Klokočských skal. Místa, jako Klokočské průchody, jeskyně Postojná - Amerika v Zeleném dole (největší pseudokrasová jeskyně v Českém ráji), Betlémské skály, Komárovský rybník, bývalá skalní modlitebna Hynšta s vyhloubenými skalními prostory či Kobylí hlava jsou místa, která nabízí turistům unikátní výhledy, krásné okolí a zážitek spojený s přírodou.

Jedním z cílů propagace těchto lokalit by byla udržitelnost cestovního ruchu v Českém ráji (rozptýlení turistů po celém regionu), neboť nejvíce navštěvovaná lokalita tohoto regionu Prachovské skály zažívají v posledních letech velký nárůst turistů (vyjma covidových roků 2020 a 2021) a s tím související problémy. K hlavním problémům skal patří povalující se odpadky mimo koše a popelnice, auta stojící mimo vyznačená parkovací místa, stopy mezi skalami po bezohledných cyklistech či poškození skalních útvarů pomocí vyrytých nápisů. Díky těmto okolnostem došlo ke spolupráci mezi strážci přírody a policií ČR, která bude asistovat strážcům při kontrolách a řešení konfliktů s turisty (HRADEC.ROZHLAS, 2023).

9.4 Řešení parkovacích míst v Českém ráji

Region Český ráj se potýká s nedostatkem parkovacích míst. Hlavní problém se týká parkování u kulturních a přírodních památek regionu (hrad Trosky a Kost, Prachovské skály, Hruboskalsko). Po zaplnění parkovacích míst u těchto památek turisté často parkují na místech, která k tomu nejsou určena (podél silnic či lesní cesty) (Drápela, 2023).

K vyřešení tohoto palčivého problému by pomohly záchytná parkoviště na okrajích měst (Turnov, Jičín). Zde by turisté nechali svá auta a dále by se vydali pěšky nebo pomocí kyvadlové hromadné dopravy do cílových lokalit (Hruboskalsko, Prachovské skály, hrad Trosky a Kost). Kyvadlová doprava by fungovala v pravidelném čase a intervalu a vozila by skupiny turistů do cílových destinací. Cena kyvadlové dopravy by se odvíjela od vzdálenosti a byla by zajišťována městy.

Výstavba parkování na okrajích Jičína a Turnova by pomohla především přírodním a kulturním památkám, které problém s parkováním postihuje (Hruboskalsko, Prachovské skály, hrad Trosky a Kost). Snížil by se nejen počet aut v těchto lokalitách, ale snížila by se také celková zátěž emisemi způsobené auty.

K výhodám záchytných parkovišť patří možnost ponechání auta po celý den na parkovišti, možnost přepravit se pomocí MHD a snížení dopravy v centrech měst. Další výhodou je možnost zaparkování auta za účelem návštěvy kulturní, vzdělávací či obchodní budovy a vybráním poplatků pro danou obec. Jedinou nevýhodou záchytných parkovišť je absence rezervy míst.

Pro použití záchytných parkovišť jsou důležité tři kroky. Prvním krokem je nutné zavolání platformy nacházející se vpravo od bariéry. Dalším krokem je stisknutí speciálního tlačítka, které umožní počítačový signál k výstupu parkovací karty. Posledním krokem je po otevření bariéry vjetí na parkoviště a následné zaparkování.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo navržení nástrojů pro udržitelný cestovních ruch, které budou mít kladný dopad na rozvoj regionu Český ráj.

Teoretická část práce byla rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola pojednává o destinačním managementu, jeho definici, kategorizace organizací destinačního managementu a partnerství v destinaci. Následující kapitola rozebírá certifikaci organizací destinačního managementu a fungování certifikační komise na území ČR. Třetí kapitola je zaměřena na životní cyklus destinace a jeho jednotlivé fáze (objevení, vtažení, rozvoje, konsolidace, stagnace, poststagnace). Ve čtvrté kapitole je vysvětlen pojem udržitelného cestovního ruchu, působení cestovního ruchu na prostředí destinace, vymezení negativních a pozitivních vlivů cestovního ruchu a efekty, které se podílejí, jak pozitivně, tak negativně na cestovním ruchu a životním prostředí (kulturní, ekonomické a infrastrukturální, urbanistické a sociální). Následuje kapitola vymezení regionu Český ráj, jeho jednotlivých částí (Hruboskalsko, Maloskalsko, Prachovské skály, Příhrazské skály, Klokočské skály) a také řeka Jizera. Předposlední kapitola se zabývá typologií cestovního ruchu a to specifickými formami cestovního ruchu na území Českého ráje (horolezectví, agroturistika, ekoagroturistika). Poslední kapitola se věnuje udržitelnosti cestovního ruchu v Českém ráji

Praktická část se zabývá rozhovorem s pracovníky AOPK, Český ráj panem Petrem Kořínkem, krajinným ekologem, SCHKO Český ráj a Mgr. Janem Višinským, botanikem, SCHKO Český ráj. Následující a poslední kapitola praktické části i celé práce je věnována vlastním návrhům nástrojů pro udržitelný cestovní ruch v Českém ráji. Vlastní návrhy byly vytvořeny na základě rozhovoru s pracovníky AOPK, Českého ráje panem Petrem Kořínkem, krajinným ekologem, SCHKO Český ráj a Mgr. Janem Višinským, botanikem, oddělení SCHKO Český ráj, kteří se problematice udržitelnosti detailněji věnují.

Díky spolupráci s pracovníky byly vytvořeny čtyři vlastní návrhy nástrojů k udržitelnému cestovnímu ruchu v Českém ráji (sdílené automobily pro Český ráj, projekt poznej faunu a flóru v Českém ráji, propagace Příhrazských a Klokočských skal a řešení parkovacích míst v Českém ráji). Každý z návrhů se liší svým zaměřením. Návrh nástroje sdílené automobily pro Český ráj má za hlavní úkol snížit počet aut v

Českém ráji a snížit přitom i emise, které auta produkují. Další návrh nástroje projekt poznej faunu a flóru v Českém ráji má za cíl zachovat a chránit kriticky ohrožené rostliny a živočichy žijící v Českém ráji. Jako prostředek by k tomu posloužilo pořádání besed, výstav a expozicí na různých místech regionu (restaurace, hotely, muzea, kina). Pořádání těchto akcí by mělo především předat základní informace a poznatky o životě kriticky ohrožených rostlin a živočichů. Předposlední návrh nástroje propagace Příhrazských a Klokočských skal si klade za cíl zvýšit zájem o méně známé lokality regionu a pomoci snížit počet turistů v jádrových oblastech Českého ráje (Hruboskalsko, Prachovské skály), kde dochází k problémům kvůli zvýšenému počtu turistů (povalující se odpadky, vyrývání symbolů na skály, ničení lesních pěšin). Poslední návrh nástroje řešení parkovacích míst v Českém ráji má vyřešit jeden z největších problémů Českého ráje, a to omezené možnosti parkování v jádrových oblastech regionu (Hruboskalsko, Prachovské skály). Jako návrh řešení se nabízí výstavba záchytných parkovišť na předměstích Jičína a Turnova, které by pomohly snížit nejen počet aut v centrech těchto měst, ale také by pomohly jádrovým oblastem, které se tento problém týká (Prachovské skály, Hruboskalsko).

Závěrem lze shrnout, že vytvořené vlastní návrhy podle polostrukturovaného rozhovoru s dvěma pracovníky AOPK, Český ráj Petrem Kořínkem, krajinným ekologem, oddělení SCHKO Český ráj a Mgr. Janem Višinským, botanikem, oddělení SCHKO Český ráj může výrazným způsobem pomoci udržitelnosti cestovního ruchu v Českém ráji. Případné aplikování navržených nástrojů bude záviset na shodě subjektů CR.

Seznam použité literatury

BLABLACAR, 2023. *Sdílené automobily* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://www.blablacar.cz/>

BREZINA.E-OBEC, 2023. *Plán péče o Chráněnou krajinou oblast Český ráj* [online], 2016. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: https://www.brezina.e-obec.cz/uredni_deska/201326_navrhy.pdf

CESKY-RAJ, 2023. *Příroda CHKO Český ráj* [online]. [cit. 2023-05-31]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.cz/priroda/chko/chko-cesky-raj/>

CESKY-RAJ-KLENOT a, 2022. *Fauna v Českém ráji* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <http://cesky-raj-klenot-nasi-vlasti.webnode.cz/geopark-cesky-raj/fauna-cesky-raj/>

CESKY-RAJ-KLENOT b, 2022. *Flora v Českém ráji* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <http://cesky-raj-klenot-nasi-vlasti.webnode.cz/geopark-cesky-raj/flora-cesky-raj/>

CESKY-RAJ.INFO a, 2023. *Maloskalsko* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.info/dr-cs/711-maloskalsko.html>

CESKY-RAJ.INFO b, 2023. *Program rozvoje Českého ráje* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.info/cs/region-cesky-raj/sdruzeni-cesky-raj/program-rozvoje/program-rozvoje.html>

CESKY-RAJ.INFO c, 2023. *Region Český ráj* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.info/cs/o-regionu/informace-o-regionu.html>

CESKY-RAJ.NET, 2023. *Ubytování v Českém ráji* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.net/cesky-raj/ubytovani>

CHALOUPKA, Radek, Jan SEDLÁŘ, Ondřej ŠPAČEK a Zdeněk TŮMA. *Destinační management* [online]. Praha: Czech tourism [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: https://www.ahscr.cz/media/uploads/dokumenty_pdf/czechtourism_kategorizace_dmo_24_8_2017.pdf

CZREGION, 2023. *Region Český ráj* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.czregion.cz/turisticky-region/cesky-raj>

DRAHOTSKÁ, Zuzana, 2017. *Český ráj - turisticky přetížené území?*. Brno. Bakalářská práce (Bc.). Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Mgr. Daniel Seidenglanz, Ph.D.

DRÁPELA, Emil. 2020. *Overtourism in the Czech Sandstone Rocks: Causes of the Problem, the Current Situation and Possible Solutions. International Conference on Tourism Research* [online]. DOI:10.34190/IRT.20.058 [cit. 2023-06-12]. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/2455900205/FAD8A613104049F2PQ/1?accountid=17116>

DUMPRIRODY, 2023. *Naučná stezka Příhrazskými skalami* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.dumprirody.cz/ceskyraj/tipy-na-vylety/detska-naucna-stezka-prihrazskymi-skalami/>

EDEN-CZECHTOURISM, 2023. *Udržitelný cestovní ruch* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.eden-czechtourism.cz/udrzitelny-cestovni-ruch/>

GEORGE, Richard, [2021]. *Marketing tourism and hospitality: concepts and cases*. Cham: Palgrave Macmillan. ISBN 978-3-030-64110-8.

HABÁŇOVÁ, Petra, 2012. *Agroturistika v Českém ráji*. Jihlava. Bakalářská práce (Bc.). Vysoká škola polytechnická Jihlava, Katedra Cestovního ruchu. Vedoucí práce RNDr. Stanislava Pachrová, Ph.D.

HOLEŠINSKÁ, Andrea, 2012. *Destinační management jako nástroj regionální politiky cestovního ruchu*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. ISBN 978-80-210-5847-7.

HOLEŠINSKÁ, Andrea, 2022. *Destinační management: umění rozvíjet destinaci*. (Brno), Praha: MUNI ; Grada ISBN 978-80-271-3218-8.

HOROLEZECKAMETODIKA, 2023. *Horolezectví* [online]. [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://horolezeckametodika.cz/>

HRADEC.ROZHLAS, 2023. *Overtourismus v Českém ráji* [online]. [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/prachovske-skaly-jsou-preplnene-turisty-zvysuje-se-pocet-pripadu-vandalismu-a-8275884>

INFOCENTRUM-TURNOV, 2023. *Maloskalsko* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.infocentrum-turnov.cz/dr-cs/711-maloskalsko.html>

JABLONECKY.DENIK, 2023. *Uklidíme si Český ráj* [online]. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/uklidme-si-cesky-raj-akce-2021.html

JCCR, 2016. *Destinační management* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.jccr.cz/jizni-cechy/turisticke-oblasti/definice-dmo-a-certifikace>

KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4603-6.

Kořínek, Petr, krajinný ekolog a Jan Višínský, botanik - SCHKO Český ráj [ústní sdělení]. Turnov, 5.4.2023.

KUDYZNUDY a, 2023. *Hruboskalské skalní město* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/hruboskalske-skalni-mesto>

KUDYZNUDY b, 2023. *Klokočské skály* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/prirodni-rezervace-klokocske-skaly>

KUDYZNUDY c, 2023. *Malá skála* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/kam-pojedete/oblasti/cesky-raj/mala-skala>

KUDYZNUDY d, 2023. *Prachovské skály* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/prachovske-skaly-v-ceskem-raj>

KUDYZNUDY e, 2023. *Přihrazské skály* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/prihrazske-skaly>

KUDYZNUDY f, 2023. *PR Apolena* [online]. [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/prirodni-rezervace-apolena>

Kupčíková, Tereza, 2022. *Návštěvnost turistických cílů 2021: Český ráj* [online]. [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://tourdata.cz/regionalni-reports/navstevnost-turisticky-ch-cilu-2021-cesky-raj/>

MALINSKÁ, Kamila, 2016. *Životní cyklus destinace a řešení ohrožujících situací - Callela - Blanes*. Hradec Králové. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Hradec Králové, Fakulta informatiky a managementu. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Jiří Štyrský, CSc.

MENŠÍK, Petr, 2013. *Rozvoj cestovního ruchu v regionu Český ráj*. Liberec. Bakalářská práce (Bc.). Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Vedoucí práce RNDr. Tomáš Vágai.

MOSTOVNA-LAZANY, 2020. *Moštovna Lažany* [online]. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.mostovna-lazany.cz/>

MZP, 2023. *Strážci přírody* [online]. [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/21E09A9FA9779B58C12570DE00254DCD/\\$file/Kdo_je_strazcem%202.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/21E09A9FA9779B58C12570DE00254DCD/$file/Kdo_je_strazcem%202.pdf)

NOSKOVÁ, Tereza, 2020. *Využití specifických forem cestovního ruchu v Libereckém kraji*. Liberec. Bakalářská práce (Bc.). Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Otakar Ungerman, Ph.D.

PÁSKOVÁ, Martina, 2014. *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-329-1.

PRACHOVSKESKALY, 2023. *Prachovské skály* [online]. [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://prachovskeskaly.com/cs/turistika>

PRAVEC, Michal, 2016. *Řeka Jizera* [online]. Jablonec nad Nisou: Liberecký kraj - Krajský úřad [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://zivotni-prostredi.kraj-lbc.cz/getFile/id:979050/lastUpdateDate:2017-01-16%2009%3A07%3A52>

REGIONY.ROZHLAS, 2023. *Skalní věž Kobyli hlava* [online]. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://regiony.rozhlas.cz/skalni-vez-kobyli-hlava-je-symbolem-prihrazskych-skal-pro-horolezce-byla-oriskem-7433689>

SEZNAMZPRAVY, 2023. *Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-liberecky-kraj-geopark-cesky-raj-ma-nove-audio-pruvodce-pro-vylety-laka-i-do-mene-znamych-mist-204992>

STRAZCI-PRIRODY 2023. *Strážci přírody* [online]. [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://www.strazci-prirody.cz/straz-prirody-v-cr/>

Šíp, Jiří a kolektiv, 2020. *Aktuální témata cestovního ruchu*. ISBN ISBN 978-80-210-9593-9.

KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4603-6.

ŠTEMBEROVÁ, Alena, 2019. *Spolupráce podniků v destinaci cestovního ruchu*. Plzeň. Diplomová práce (Ing.). Západočeská univerzita v Plzni, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Petr Janeček, Ph.D.

TYRKYS, 2023. *Venkovská turistika v Českém ráji* [online]. [cit. 2023-05-31]. Dostupné z: <https://www.tyrkys.cz/w/>

UNWTO, 2023. *Světová organizace cestovního ruchu* [online]. [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/>

ZELENKA, Josef, Martina PÁSKOVÁ a Martina HUSÁKOVÁ, 2015. *Aplikace umělé inteligence,*

kognitivní vědy a informačních a komunikačních technologií v udržitelném. Hradec Králové:
Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-536-3.